

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Katedra za muzeologiju

DIPLOMSKI RAD

Usporedba tiskanog i virtualnog kataloga muzejske izložbe

Mentor:

doc.dr.sc. Goran Zlodi

Studentica:

Marina Tkalčić

Zagreb, rujan 2013. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. MUZEJSKA IZDAVAČKA DJELATNOST.....	4
2.1 Komunikacijska djelatnost muzejskih publikacija	4
2.1.1 Muzej i publika	6
2.2 Muzejske publikacije kao dio muzejskog marketinga	6
2.3 Vrste muzejskih publikacija	7
3. ŠTO JE MUZEJSKI KATALOG?	8
3.1 Što je <i>kataloška jedinica</i> ?	9
4. VRSTE MUZEJSKIH KATALOGA	12
4.1 Katalog muzejskog fundusa	12
4.1.1 Katalog cjelokupnog fundusa	13
4.1.2 Katalog muzejske zbirke	13
4.2 Katalog izložbe	14
4.2.1 Katalog povremene izložbe	14
4.2.2 Katalog stalnog postava/stalne izložbe	15
5. SADRŽAJNI I FORMALNI ELEMENTI MUZEJSKIH KATALOGA	
5.1 Sadržajni elementi	16
5.2. Formalni elementi	19
6. OD TISKANOGA PREMA VIRTUALNOM INTERAKTIVNOM KATALOGU.....	20
6.1 Informatizacija i digitalizacija muzeja – virtualni muzej	21
6.2 Primjena multimedije u muzejima	22

6.3 Modul muzejskoga informacijskog sustava M ++ kao način prijenosa	
informacija i uređivanja sadržaja tiskanih i virtualnih kataloga	23
6.3.1 Upravljanje strukturom tematskih cjelina	25
6.3.2 Postupak pridruživanja predmeta određenoj tematskoj cjelini	28
6.3.3 Uređivanje kataloških jedinica za objavu u tiskanim ili elektroničkim publikacijama	30
6.3.4 Pretraživanje i ispisi	30
7. VIRTUALNI KATALOG	32
8. USPOREDBA TISKANOG I VIRTUALNOG MUZEJSKOG KATALOGA	34
8.1 Prednosti i nedostaci	48
9. ZAKLJUČAK	51
10. LITERATURA	52
11. PRILOZI	54

1. UVOD

U ovome radu bavit ću se katalogom muzejske izložbe, odnosno usporedbom tiskanog i virtualnog kataloga muzejske izložbe, a na primjeru velikoga kulturološkog projekta i izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, koji je prezentiran 2009. godine u Galeriji Klovićevi dvori.

Kako bih sam muzejski katalog dovela u kontekst muzejskih publikacija, te njihovih komunikacijskih, kao i marketinških značajki, na samome početku ću iznijeti osnovne odrednice muzejske izdavačke djelatnosti općenito. U istome kontekstu, obradit ću i samu komunikacijsku djelatnost muzejskih publikacija i odnosa muzeja općenito prema svojim korisnicima, odnosno publici, te ukazati na fluidne granice komunikacijskih i marketinških odrednica muzejskih publikacija, pa tako i samoga kataloga. Kako bih dala ponešto precizniji uvid u muzejske publikacije, izložit ću i kratak pregled vrsta muzejskih publikacija.

S obzirom na muzejski katalog kao glavnu tematiku ovoga rada, detaljnije ću pokušati obraditi njegova formalna i sadržajna obilježja, vrste, organiziranje kataloških jedinica i tematskih cjelina i sl. Govoreći o navedenome, pažnja će prvenstveno biti usmjerena na formu tiskanog kataloga kao tradicionalne muzejske publikacije.

Potom, dovodeći u poveznicu tiskani katalog s njegovom virtualnom inačicom, pozabavit ću se samom informatizacijom i digitalizacijom muzejskih publikacija, tj. kataloga, te sve učestalijom primjenom multimedije u muzejima. U tom kontekstu, riječi će biti i o virtualnim muzejima, Modulu muzejskog informacijskog sustava M ++, načinima korištenja multimedije u sklopu kataloških publikacija te pojedinim prednostima koje muzeji od iste imaju. Te prednosti odnose se na širi spektar mogućnosti pri oblikovanju i distribuciji muzejskih publikacija – olakšana komunikacija s korisnikom, interaktivnost i dinamičnost virtualnih kataloga nasuprot linearnosti tiskanih, višestruki načini pretraživanja *online* baza podataka

usklađenih s afinitetima korisnika, koji sami i individualno biraju željeni način pretraživanja i kretanja virtualnim katalogom i sl.

Nakon navođenja obilježja tiskanoga i virtualnog kataloga izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem*, pokušat ću kvalitativno usporediti pojedine bitne aspekte obaju kataloga. Pri tome će se, očito, nametnuti zaključak o višestrukim prednostima virtualnog interaktivnog kataloga izložbe, kako na ovom primjeru, tako i općenito.

2. MUZEJSKA IZDAVAČKA DJELATNOST

Kada govorimo o muzejskom katalogu, prvenstveno ga treba pojmiti kao neizostavan dio muzejskog izdavaštva – jedne od osnovnih muzejskih djelatnosti. „Kao djelatnost koja publicira i objavljuje podatke i nove spoznaje o muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji, definirana je i hrvatskim Zakonom o muzejima iz 1998. godine.“¹ Muzejske su publikacije imale značajnu ulogu u razvitku muzeološke misli – kako to ističe Ivo Maroević² - „jer su pratile slijed muzeoloških napora da se muzeološka misao obznani i maksimalno široko distribuira“.

Također, u publikaciji *Standardi i normativi za muzejsku djelatnost* (1989.) stoji sljedeće:

„Cilj izdavačke djelatnosti muzeja i galerija jest distribucija stručno znanstvenih informacija, informacija šire javnosti o djelatnosti i radu muzeja i popularizacija muzejske građe i kulturne baštine.“³

2.1 Komunikacijska djelatnost muzejskih *publikacija*⁴

Osim pružanja informacija o muzejskom djelovanju, sljedeća svrha i uloga muzejskih publikacija, pa stoga i muzejskog kataloga, jest komunikacija s publikom. Komunikacija je, ističe Maroević⁵, „proces prenošenja poruka koji se odvija u komunikacijskom vremenu, pri

¹ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.9.

²Maroević, I.*Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 2001., str.10.

³*Standardi i normativi za muzejsku djelatnost*, 1989., str.74.

⁴ Termin *publikacija* označava tiskano djelo ili knjigu, sve ono što se objavljuje kao tiskani tekst sa svojom tematikom, a dolazi od glagola publicirati ili objaviti, objelodaniti (Klaić, 1974:1083).

⁵ Maroević, I.*Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 2001.,str.10.

čemu je u konačnici čovjek uvijek njihov primatelj. To je vrijeme gotovo uvijek vezano uz kronološki gledano sadašnje vrijeme.“

Nadalje, ono što nas ovdje zanima jest muzejska komunikacija, kojom muzej kao pošiljatelj informacija uspostavlja vezu sa svijetom u kojem djeluje i živi. Muzejska komunikacija je najčešće jednosmjerna, jer „muzejska institucija, koja sabire, istražuje i čuva muzejske predmete svrstane u zbirke kao dokumente ljudskog interesa i djelovanja u prošlosti, ima temeljnu zadaću omogućiti ljudima da iz toga kumuliranog bogatstva (...) preuzmu dio znanja, iskustva, emocija ili poruka nastalih u kontekstu koji su kao nematerijalni dio materijalne kulture s njima čvrsto povezani.“⁶

No, s obzirom na vremenske ograničenosti izlaganja u muzejskim prostorima, potrebe očuvanja muzealija, specifičnosti poruka koje komunicira izložba, muzeji koriste publikacije kao subjekte eliminacije navedenih ograničenja. „Muzejska publikacija pratilac je temeljnog muzejskog rada. Njezine su bitne značajke pokretljivost, što će reći neovisnost o muzejskom prostoru i statičnom mehanizmu muzejske prezentacije, i mogućnost izbora medija kojim će se poslužiti.“⁷ Prema tome, muzejska publikacija omogućuje različito vrijeme i mjesto komuniciranja s korisnikom.

No, s druge strane, bitno je istaknuti da se njezino ostvarenje događa među muzejskim stručnjacima koji definiraju vrstu, oblik i sadržaj muzejske publikacije, te prema tome i određuju stroga pravila strukture i sadržaja tekstova, odabira i interpretacije ilustracija, povezivanja riječi, slike i tona i sl.⁸

Maroević ističe kako je komunikacija publikacija komplementarna muzejskoj prezentativnoj komunikaciji, ali je ne može zamijeniti. „Ona pokušava registrirati i javno obznaniti domete muzejskog rada, bez obzira na ograničeno vrijeme trajanja pojedinih oblika muzejskih izložaba i biti svjedočanstvo rezultata do kojih je došlo svako pojedinačno vrijeme koje se bavilo muzejskim predmetnim svijetom kao dijelom kulturne baštine i jednim od temeljnih izvora kulturnog identiteta pojedinih društvenih grupa, slojeva i struktura. U tome je prava dimenzija njezinih vrijednosti. Ako je takvom shvatimo i prihvatimo i ako joj ne postavljamo zahtjeve niti ne pridodajemo značenja koja ona ne može prihvatiti, tada će

⁶Maroević, I. *Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije.*// *Informatica Museologica.* 32, 3-4 2001., str.10.

⁷ Ibid. str.11.

⁸ Ibid.

muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije biti neizostavna sastavnica te važne i za mnoge gotovo jedino poznate i spoznate muzejske funkcije.“⁹

2.1.1 Muzej i publika

Govoreći o muzejskoj komunikaciji, podrazumijeva se da postoje dvije strane koje u njoj sudjeluju; često je, kao što je u prethodnom tekstu navedeno, jedna strana (publika) u muzejskoj komunikaciji 'pasivna'. Muzejska publika, u tom slučaju prima informacije, ostvaruje vlastito iskustvo, stječe nove spoznaje o određenom području baštine.

Upravo u brizi za ljude, odnosno za svoju publiku, leži snaga i jakost muzeja. Tomislav Šola¹⁰ tako ističe da je jedno od osnovnih poslanja muzeja „učiniti da ljudi budu mudriji tako što će proširiti svoje prostorne i vremenske perspektive; život učiniti boljim tako što će stvarati novi senzibilitet za sveukupnu okolinu; generirati odgovornost ljudi tako što će ih dovoditi u univerzalni lanac neizbježnih međuovisnosti.“

2.2 Muzejske publikacije kao dio muzejskog marketinga

Neil Kotler o marketingu govori kao o društvenom procesu razmjene proizvoda s ciljem zadovoljavanja želja i potreba. Marketing je, ističe on nadalje, „najprije set koncepata, sredstava i metoda“, te „društveni i upravljački proces kojim pojedinci i grupe pridobivaju ono što žele kroz stvaranje, nuđenje, i razmjenu vrijednih proizvoda s drugima.“¹¹

⁹ Ibid. str.12.

¹⁰ Šola, T.*Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM. 2003., str.74.

¹¹ Šola, T.*Marketing i muzejsko izdavaštvo*// *Informatica Museologica*. 33, 1-2, 2002., str.61., cit. Kotler 1998.

Prema Peteru Lewisu marketing je „dio procesa upravljanja koji potvrđuje poslanje muzeja ili galerije, a potom je i odgovoran za efikasnu identifikaciju, anticipaciju i zadovoljavanje potreba njihovih korisnika.“¹²

Jasno je da kada govorimo o muzejskom marketingu, zapravo govorimo i o muzejskim publikacijama kao jednim od glavnih sredstava muzejske komunikacije, ali i promidžbe. Prije nego se nastavi govoriti o muzejskom marketingu kao takvome, bitno je uputiti na često vrlo tanke granice funkcija muzejskih publikacija. Naime, kao glavne funkcije muzejskih publikacija ističu se, kako je već i navedeno u tekstu, muzejska komunikacija s publikom (gdje bismo mogli uključiti obrazovanje, pružanje informacija i sl.), te promidžba djelovanja i poslanja muzeja, odnosno predstavljanje muzejskih predmeta kao i privlačenje interesa posjetitelja. Ako je marketing muzeja uspješan, dolazi do komunikacije i razmjene između muzeja i korisnika. Šola¹³ se ovdje pita što se točno razmjenjuje? Korisnik, odgovara Šola, daje svoju pažnju, otvara mogućnost promjene stavova i ponašanja, dopušta mogućnost da u cilju vlastitog dobra oplemeni sebe i svoju okolinu. Prema tome, „korisnik je sredstvo i cilj ostvarenja poslanja. Takav zadovoljni korisnik za uzvrat daje i novac, izravno i neizravno.“

Šola, nadalje, dijeli izdavaštvo na dvije kategorije – „jedna je izdavaštvo kao dio složenog muzejskog proizvoda, a druga je izdavaštvo kojemu je cilj da proizvod muzeja obznani, popularizira, učini atraktivnim ili popratni radi razumijevanja ili prihoda. Dakle, jedno je, recimo, katalog stalnog postava bez kojega je teško sustavno pratiti izložbu, a drugo je publikacija kojoj je cilj da, recimo na javnome mjestu upozori na postojanje te izložbe. Granice među tim grupama nisu uvijek oštre, jer nema kataloga koji nije ujedno reklama muzeja niti ima promidžbenog materijala koji i sam nije dio muzejske supstance.“¹⁴

2.3 Vrste muzejskih publikacija

U literaturi postoji više različitih klasifikacija muzejskih publikacija, a muzejski katalog je neizostavan dio svake muzejske klasifikacije. „Upravo su katalogi stalnih izložaba (postava),

¹² Ibid. cit. Lewis, 1992.

¹³ Šola, T. *Marketing i muzejsko izdavaštvo*.// Informatica Museologica. 33, 1-2, 2002., str.61.

¹⁴ Ibid. str.63.

katalozi povremenih izložaba i ilustrirani vodiči muzeja i galerija one vrste muzejskih publikacija koje Basset prepoznaje kao specifične za muzejsko izdavaštvo.“¹⁵

Muzejske publikacije definiraju se s obzirom na:

- muzej kao izdavača, odnosno nakladnika
- svrhu i zadaće koje obnašaju unutar muzejskog procesa
- sadržaj koji je nužno vezan uz muzejske fondove i djelatnosti.¹⁶

One obuhvaćaju tiskovine (gdje spadaju i muzejski katalozi), audiovizualnu građu, te elektroničku publikaciju. Nadalje, autori A. Gob i N. Drouguet ističu kako su publikacije namijenjene raznolikoj publici, pa je teško iznaći obrazac koji bi odgovarao svima. Zato postoji raznovrstan niz pisanih materija, a to su:

- stručni katalog muzejskih zbirki
- popularna izdanja
- muzejski vodič ili opći katalog
- deplijani, brošure, letci...
- katalozi povremenih izložbi
- brošure i didaktičke publikacije
- CD-rom.¹⁷

Radovanlija Mileusnić, govoreći o vrstama muzejskih publikacija, ističe kako je objavljivanje muzejskih sadržaja radi očuvanja, stjecanja ili povećanja simboličnog kapitala i dalje prepoznatljivo obilježje izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija, koji svoje publikacije najčešće ne objavljuju radi prodaje.¹⁸

¹⁵ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga*. // Što je muzejski katalog?, str.10., cit. Basset 1984.

¹⁶ Radovanlija Mileusnić, S. *Pregled tipologija, formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija: rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva*.// Informatica Museologica. 2001., 32, 3-4, str.14.

¹⁷ Gob A., Drouguet, N. *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007., str. 128-129.

¹⁸ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga*. // Što je muzejski katalog?, 2013., str.12.

3. ŠTO JE MUZEJSKI KATALOG?

U ovoj studiji, u kojoj se muzejski katalog obrađuje, između ostaloga, kao muzejska publikacija, odnosno dio muzejskog izdavaštva te kao jedan od bitnih oblika komunikacije muzeja sa publikom, potrebno je detaljno definirati što, zapravo, muzejski katalog jest, njegove bitne sastavnice, tipologiju, formalne i sadržajne elemente i sl.

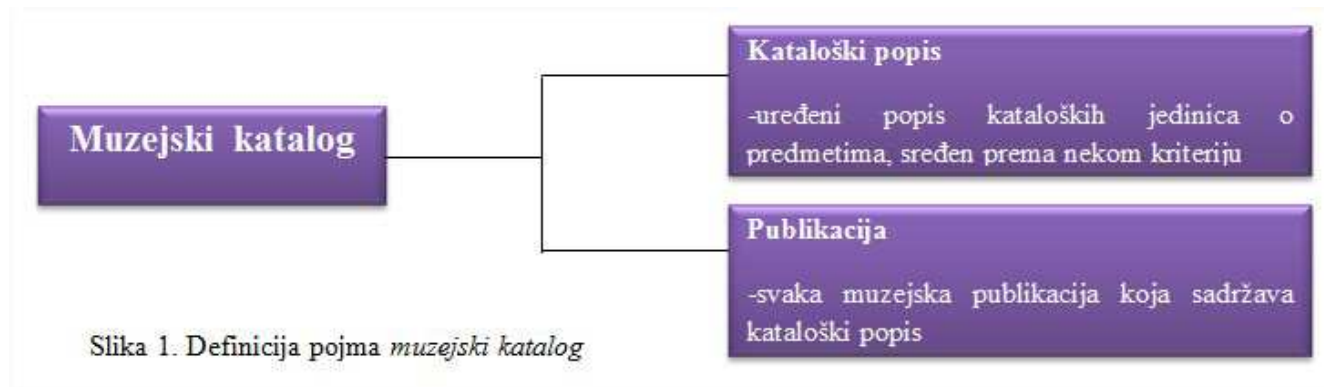
Ako bismo započeli s opširnijom definicijom muzejskih kataloga, mogli bismo reći da su oni svojim sadržajem, izgledom i zadaćom karakteristična vrsta za muzejsko izdavaštvo. Snježana Radovanlija Mileusnić¹⁹ jezgrovito pojašnjava kako su „oni vjerni pratitelji muzejskih djelatnosti, ponajprije izložbenih, kojima muzeji primarno komuniciraju sa svojom publikom. Ne samo da su dodatan izvor informacija, muzejskih izložbenih poruka i sadržaja, dokumenti stručnoga i znanstvenog rada na muzejskoj građi i baštini te sredstvo promidžbe muzejskih djelatnosti – oni su svojim trajanjem i zabilježenim znanjem kao materijalni nositelji važnih podataka i sami već postali muzejskim predmetima koji svjedoče o kulturnom kontinuitetu i razvoju.“ Autorica, nadalje, zanimljivo eksplicira kako su katalozi sastavni dio hrvatske pisane baštine, zbog čega su uključeni u suvremene projekte digitalizacije (o čemu će više riječi biti kasnije) kako bi se sačuvali prvenstveno kao izvori znanja i nescrpne inspiracije za nadolazeće generacije.²⁰

Pri konkretnijem definiranju muzejskog kataloga, može se istaknuti da je katalog „dvoznačan pojam koji se može odnositi na strukturirani popis/listu predmeta upotpunjenu njihovim opisnim elementima/popratnim podacima i ilustracijama (kataloški popis), ali i na publikaciju koja nužno sadržava takav kataloški popis.“²¹

¹⁹Radovanlija Mileusnić, S. *Predgovor// Što je muzejski katalog?*, 2013., str.7.

²⁰ Ibid.

²¹Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.13.

„Muzejski su katalozi različitih vrsta i oblika, uz izložbu kao temeljni oblik muzejske komunikacije, ključni segment bilježenja, čuvanja i razmjene znanja stvaranoga u muzejskom okružju. Upravo izložbe, posebice one povremene, svoj život nakon zatvaranja nastavljaju upravo katalogom, koji je često jedina materijalna prezentacija izložbe koja ostaje nakon nje kako bi, koliko je uopće moguće u drugome medije, svjedočila o složenom fenomenu kao što je muzejska izložba.“²²

3.1 Što je *kataloška jedinica*?

„Osnovna jedinica svakoga kataloga jest *kataloška jedinica* (*engl.* catalogue entry). Ona sadržava skup podataka nužnih za jednoznačnu identifikaciju određenoga muzejskog predmeta.“²³ Za izradu kataloških jedinica o muzejskim predmetima u pojedinim muzejima u Hrvatskoj upotrebljava se programska podrška M + + kao cjelovito muzejsko informacijsko-dokumentacijsko rješenje koje omogućuje jednostavnu i pouzdanu računalnu obradu muzejske dokumentacije, te njezino ispisivanje i sigurnu pohranu²⁴ (o čemu će više riječi biti kasnije).

Marina Bregovac Pisk u svome radu²⁵ ističe članak 14. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, koji podatke potrebne za katalog muzejskih predmeta dijeli u 5 skupina. To su:

1. podaci o identifikaciji, unutar kojih je uz osnovne podatke potrebne za inventariziranje predmeta potrebno dodati i niz drugih podataka (npr., inventarna oznaka, oznaka

²² Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.*//Što je muzejski katalog?, 2013., str.76.

²³ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.14.

²⁴ Ibid.

²⁵ Bregovac Pisk, M. *Muzejski predmet i kataloška jedinica.*//Što je muzejski katalog?, 2013., str.64-65.

zbirke, vrsta-naziv predmeta, klasifikacijska oznaka prema struci, odgovornost za naslov i sl.),

2. podaci o nastanku predmeta; tu spadaju podaci o autoru, signaturi i proizvođaču, o mjestu i vremenu nastanka predmeta, materijalu, tehnici i mjerama,
3. opis predmeta (opis cjeline i dijelova, ikonografski sadržaj, mjesto, prijepis, opis i prijevod natpisa, opis stanja predmeta i ostali podaci vezani za predmet koji se odnose na njegov kontekst, vlasništvo i sl.),
4. detaljni podaci o nabavi predmeta (npr., način nabave, osoba, mjesto/vrijeme nabave ili nalaza, cijena),
5. podaci o popratnim dokumentacijskim fondovima.

Veliki dio navedenih podataka prikupljenih pri katalogiziranju predmeta, poslužit će za pisanje *kataloške jedinice*.

Bregovac Pisk, nadalje, razlikuje tri osnovne vrste kataloških jedinica – s obzirom na njihovu upotrebu, odnosno na vrstu izložbe:

1. kataloške jedinice za vodič po izložbi,
2. kataloške jedinice za izložbeni katalog (tematskih, monografskih ili drugih izložaba),
3. kataloške jedinice za katalog zbirke.²⁶

Što se tiče kataloga hrvatskih muzeja i galerija, u njima se većinom pojavljuju dva osnovna oblika kataloških jedinica:

- jedinice sa skraćenim kataloškim opisom
- jedinice s opsežnim kataloškim opisom

Radovanlija Mileusnić²⁷, kao primjer *skraćenog kataloškog opisa*, navodi onaj iz kataloga Arheološke zbirke Muzeja Turopolja. Navedeni sadržava:

- redni broj

²⁶ Ibid. str.66.

²⁷ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga* //Što je muzejski katalog?., 2013., str.14.

- naziv muzejskog predmeta
- lokalitet, okolnost nalaza
- materijal, dimenzije, stanje
- kratki opis (1-2 rečenice)
- inventarni broj
- dataciju.

Za prikazivanje, pak, opsežnijeg kataloškog opisa, naveden je primjer iz kataloga Strossmayerove galerije (1982.):

- autor i/ili škola
- osnovni biografski podaci i obilježja umjetničkog stvaralaštva tog autora/škole
- redni i inventarni broj
- naslov
- materijal, tehnika
- visina/širina
- interpretativni opis
- bibliografija
- ilustracija (c/b).

4. VRSTE MUZEJSKIH KATALOGA

U muzejskoj se izdavačkoj praksi obično primjenjuje osnovna podjela muzejskih kataloga prema njihovom sadržaju:

1. katalog muzejskog fundusa (*engl. collection catalogue*)
 - a) katalog cijeloga muzejskog fundusa,
 - b) katalog pojedinih muzejskih zbirki;
2. katalog izložbe (*engl. exhibition catalogue*)
 - a) katalog stalnog postava/stalne izložbe (*engl. catalogues of museums permanent collections*),
 - b) katalog (povremene) izložbe (*engl. catalogues for exhibitions*).²⁸

4.1 Katalog muzejskog fundusa

Katalog muzejskog fundusa sadržava kataloški popis muzejskih predmeta određenog muzeja. Može imati kataloški opis, poput informacija o dimenzijama, mediju, podrijetlu predmeta, vremenu izrade, bibliografiji, a obično je popraćen ilustracijom.²⁹

Katalozi muzejskih fundusa ubrajaju se u najvažnije muzejske publikacije, a osim stalnih izložaba i *online* prezentacija djela iz zbirki, oni su jedno od glavnih komunikacijskih sredstava kojima upoznajemo javnost s čuванom baštinom. „Katalozi fundusa govore o građi koju pojedini muzeji čuvaju, ali i o stupnju obrađenosti zbirki, tj. o cjelokupnoj profesionalnoj razini muzejskog rada jer se u njima reflektira timski rad stručnjaka različitih profila.“³⁰

²⁸ Vidi: Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.* // Što je muzejski katalog?, 2013., str.16.

²⁹ Ibid.

³⁰ Pintarić, S. *Katalog muzejskog fundusa.* // Što je muzejski katalog?, 2013., str.96.

Gob i Drouguet ističu kako muzeji, ako su u mogućnosti, objavljuju kataloge svojih zbirki, odnosno muzejskog fundusa. To je, napominju, jedan od načina da zbirke putem tiskanoga ili digitalnog zapisa postanu dostupne istraživačima, na što Radovanlija Mileusnić nadodaje da je njihovo objavljivanje sastavni dio znanstvene zadaće muzeja.³¹

Katalog muzejskog fundusa može se, kako je već navedeno, odnositi na cjelokupni fondus i na pojedine muzejske zbirke.

4.1.1 Katalog cjelokupnog fundusa

Pintarić ističe kako bi svi muzeji trebali imati kataloge fundusa, prvenstveno kako bi upozorili na vrijednost sačuvane građe te kako bi društvenu javnost uvjerali u potrebu daljnjeg ulaganja u zbirke.³² Osnovni preduvjet, eksplicira Pintarić, za objavljivanje kataloga jest uređena dokumentacija o muzejskim predmetima. Dakle, potrebno je:

- da građa bude upisana u inventarnu knjigu
- da podaci budu uneseni u računalni program za obradu fundusa
- da građa bude fotografirana.³³

U katalozima fundusa, osim glavnih kataloških podataka, mogu se objavljivati i bibliografija o predmetima, opširna biografija i portreti autora, datum uvrštenja predmeta u zbirku, opsežni tekstovi o nastanku zbirke i sl. Cjelokupni rad na katalogu fundusa iznimno je zahtjevan, te može potrajati nekoliko desetljeća, čak i stoljeća, a obilježen je naporima muzejske zajednice i cjelokupnoga društva da očuvaju baštinu i oblikuju zbirke svojim kreativnim potencijalom.³⁴

4.1.2. Katalog muzejske zbirke

³¹ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.* // Što je muzejski katalog?, 2013., str.16.

³² Pintarić, S. *Katalog muzejskog fundusa.* // Što je muzejski katalog?, 2013., str.97.

³³ Ibid. str.99.

³⁴ Ibid.

Katalog muzejske zbirke jest publikacija koja sadrži kataloške popise muzejskih predmeta pojedinih muzejskih zbirki. Katalog muzejske zbirke često se objavljuje uz njezino ustrojavanje kao nove zbirke muzeja.³⁵ Pisanje kataloških jedinica za katalog zbirke ili jednog nezina dijela podrazumijeva vrlo dobar uvid u cjelokupnu zbirku. Bregovac Pisk navodi da će u takvim kataloškim jedinicama biti naveden širi opis predmeta, te pridodaje primjer:

- naziv/naslov
- ime autora, mjesto i vrijeme nastanka predmeta
- materijal, tehnike i mjere, natpisi i oznake (signature)
- inventarni broj predmeta
- detaljan opis predmeta
- podaci o predmetu i njegovu značenju unutar zbirke
- podaci o autoru, radionici ili proizvođaču
- bibliografija i literatura.³⁶

4.2. Katalog izložbe

Katalog izložbe jest publikacija koja dokumentira izložbu i uključuje popis predmeta/radova izloženih na izložbi. On može ili ne mora sadržavati dodatne informacije, poput ilustracija, uvodnih eseja, analiza umjetničkih djela, biografskih informacija o umjetniku i sl.³⁷ Katalozi izložaba su informativni, edukativni i dokumentarni pratitelji izložbe, te uvijek sadržavaju kataloški popis.

S obzirom na trajanje izložbe, katalozi izložaba dijele se na kataloge povremenih izložaba i kataloge stalnih izložaba.

³⁵ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.17.

³⁶ Bregovac Pisk, M. *Muzejski predmet i kataloška jedinica.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.68.

³⁷ *Cataloging Exhibition Publications: Best Practices*, 2008., str. 2.

4.2.1. Katalog povremene izložbe

Za katalog povremene izložbe bitno je naglasiti da ga je potrebno izdati uoči izložbe. Slično je u mnogim svojim tekstovima naglašavao i Antun Bauer, dakle, kako bi katalog izložbe morao biti obveznom pratnjom svake izložbe. „Potreba da se i tekstualno obradi tema izložbe i na taj način publiciraju rezultati često dugog i kompleksnog studijskog rada na jednoj temi – stalno je prisutna kod svake izložbe.“³⁸

Bauer, nadalje, ističe kako „(...) izložba bez kataloga pada u zaborav i sav polučeni uspjeh izložbe ostaje bez trajnog rezultata s kojim se može i dalje služiti i koji može dokumentirati uloženi trud. Stoga je vrijednost kataloga često i veća nego vrijednost same izložbe i potrebno je katalogu posvetiti istu pažnju i dati isto značenje kao i samoj izložbi.“³⁹

U katalogu izložbe objavljuju se rezultati rada na izložbenom projektu. Često su reproducirane i jedinice popratnih vizualnih dokumentacijskih fondova, a navode se i bibliografski podaci o pojedinim muzejskim predmetima. „Katalog izložbe nije samo pomagalo za razgledavanje izložbe, već trajni dokument jednoga muzejskog događanja ograničenog trajanja.“⁴⁰ Gob i Drouguet ističu kako su katalozi povremenih izložbi vrlo raznoliki. Ponekad može biti jednostavna brošura s tematskim predstavljanjem izložbe, najčešće s prikazom svakoga izloženog predmeta uz njegov opis i, eventualno, ilustraciju.“⁴¹

Osim sadržajem, katalozi se razlikuju i prema vrsti izložbe koju prate. Stoga, Radovanlija Mileusnić navodi kako je vrlo razrađena tipologija izložbenih kataloga prema vrstama izložaba dana na mrežnim stranicama u *online* pregledniku kataloga izložaba Umjetničkog paviljona u Zagrebu.⁴²

4.2.2. Katalog stalnog postava/stalne izložbe

³⁸ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga*.// Što je muzejski katalog?, 2013., str.18., cit. Bauer, A., 1982.

³⁹ Ibid.str.18-19., cit. Bauer, A., 1972.

⁴⁰ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga*.// Što je muzejski katalog?, 2013., str.19.

⁴¹ Gob A., Drouguet N., *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007., str.129.

⁴² Umjetnički paviljon u Zagrebu: katalozi. URL: <http://www.umjetnicki-paviljon.hr/hr/katalozi/> (datum pristupa: 25.8.2013.).

„Katalog stalnog postava (*engl.* permanent collection catalogues) vrsta je muzejskih kataloga koja sadržava popis muzejskih predmeta izloženih u stalnom postavu muzeja ili na stalnim izložbama pojedinih muzejskih odjela i zbirki.“⁴³

U Pravilniku iz 2006. godine ističe se kako je muzej obavezan imati stalni postav, odnosno stalnu izložbu, ukoliko to zbog osjetljivosti građe nije dopušteno. Katalog stalnog postava/stalne izložbe potrebno je izdati najkasnije dvije godine od njegova postavljanja.

Katalozi stalnih postava sadržavaju uvodne tekstove o povijesnom razvoju i koncepciji muzeja, njegovu poslanju, kao i o ostalim korisnim informacijama za upoznavanje stalne izložbe. Najčešće se izrađuju s visokokvalitetnim fotografijama većine izloženih predmeta, uz koje se navode i osnovni kataloški podaci o autoru, vremenu i mjestu izrade, materijalu, dimenzijama, uz inventarni broj predmeta.

Svaka je zbirka predstavljena kraćim tekstom, a pojedini su predmeti, osim kataloškim popisom, predstavljani i ilustracijom. Katalog sadržava i tlocrt razmještaja stalnog postava unutar izložbenih dvorana.⁴⁴

Osim prema navedenoj podjeli, muzejski se katalozi mogu razlikovati i prema nekim drugim kriterijima. Primjerice, prema **publici** – muzejski katalozi tu mogu biti namijenjeni stručnoj i znanstvenoj, ili široj publici; odraslima, mladima i djeci. Također, objavljuju se i muzejski katalozi za osobe s invaliditetom (audiokatalozi/zvučni katalozi, katalozi na brajici ili s uvećanim tiskom, multisenzorski katalozi). Prema **mediju**, dijele se na tiskane i elektroničke (mjesno dostupne publikacije i mrežne publikacije) kataloge. Od ostalih kriterija, valja istaknuti podjelu prema jeziku i prema opsegu.

5.SADRŽAJNI I FORMALNI ELEMENTI MUZEJSKIH KATALOGA

5.1 Sadržajni elementi

Kada govorimo o sadržajnim elementima kataloga, prvo treba obratiti pozornost na tekstualne elemente, odnosno na tekstualne priloge muzejskim katalogima, a to su, primjerice:

⁴³ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?,2013., str.21.

⁴⁴ Ibid. str.21.

- uvodni tekst, predgovor, pogovor
- tekst može biti:
 - esej
 - kritički osvrt
 - intervju s umjetnikom
 - znanstvena studija
 - znanstvenopopularni tekst
 - didaktički prikaz izložene građe i sl.
- kataloški popis (s tumačem strukture kataloške jedinice i kraticama)
- kronologija, popis izložaba i nagrada
- popis reprodukcija
- biografija, bibliografija, bibliografske bilješke, izvori
- tekst usporedno na više jezika ili sa sažecima na drugim jezicima
- prilozi kao što su kazala, rječnici manje poznatih termina i sl.⁴⁵

Iako se knjiga *Museum Exhibition: Theory and Practice* David Deana više usredotočuje na formiranje i organizaciju izložbe i njezinih sadržajnih elemenata, neki navedeni aspekti se mogu iskoristiti pri kreiranju tekstova za katalog izložbe, ali i za virtualne muzeje. Autor tako, pri oformljavanju izložbe, kreće od *opisnog dokumenta* kao temeljnog dokumenta izložbe, kojeg sastavljaju kustos ili kreator izložbe, a koji sadrži temeljne informacije o izložbi i predmetima. Osim opisnog dokumenta, ključni je i *tematski okvir* izložbe koji posjetitelju nudi popis glavnih izložbenih odrednica i predmeta, a time olakšava komunikaciju muzeja i posjetitelja.⁴⁶

Autorove upute o pisanju teksta legendi za izložbu mogli bismo iskoristiti i pri koncipiranju kataloških uvodnih tekstova u pojedinu tematsku cjelinu kataloga. Naime, treba

⁴⁵ Ibid. str.25.

⁴⁶ Dean, D. *Museum Exhibition: Theory and Practice*. 1996., str. 106-107.

izbjegavati znanstveni vokabular koji može zastrašiti ili zamoriti čitatelja. Uvodni tekstovi kataloških cjelina trebaju biti jednostavni i koncizni kako bi ukazali na važnost predmeta, te ispričali njihovu priču.⁴⁷

Kao osnovne razine pisane informacije autor navodi naslove, podnaslove, uvodne tekstove, grupirane tekstove (*engl. labels*) i predmetne legende – koje u kataloškom obliku možemo poistovijetiti s kataloškim jedinicama. Uvodni tekstovi ili legende često se u veoma sličnoj formi nalaze i u katalozima kao uvodni tekstovi u pojedine tematske cjeline i sl. Autor ističe važnost uvodnih tekstova, s obzirom da pružaju prvi veći blok informacija posjetitelju, odnosno čitatelju. Predmetne legende, ili u našem slučaju kataloške jedinice, čitatelju pružaju detalje o konkretnim kataloškim predmetima, a odgovaraju na temeljno pitanje: 'Što je to?'. Dean ističe dva temeljna tipa predmetnih legendi – detaljni opis (*engl. captions*) i identifikacijske oznake (*engl. identity tags*). Nadalje, autor spominje i distribucijski materijal (katalog izložbe, knjižice u izložbenom prostoru i sl.), a kao razloge njegova nastanka navodi dokumentiranje izložbe kao događaja, iznošenje informacija o temi izložbe, pobuđivanje interesa za daljnje učenje produbljeno izložbom, pružanje opipljivog 'suvenira' nakon posjeta izložbi i sl. Često je informativni sadržaj izložbe preopširan, ili na neki drugi način neprikladan a da bi bio dio izložbenog dizajna. Autor navodi kako su distribucijski materijali upravo savršeni za omogućavanje tih informacija.⁴⁸

Osim tekstualnih elemenata, neizostavan dio muzejskih kataloga su i ilustracije. Naime, muzejski se katalogi najčešće definiraju kao ilustrirane knjige, ističe S. Radovanlija Mileusnić. U njima je ilustrativni materijal dominantan ili znatno zastupljeniji od teksta, a odnosi se na crteže, tablice i grafikone. „Ako je napravljen dobar izbor kvalitetnih ilustracija, one su bitan nositelj sadržaja muzejskih kataloga.“⁴⁹

Prema tome, ističe se da ilustracije trebaju biti sadržajno i točno potpisane, odnosno popraćene imenom i prezimenom autora, opisom sadržaja te podatkom o njezinu izvoru. Radovanlija Mileusnić ističe upute, iz publikacije *Standardi i normativi*, koje sadrže tablicu s definiranim elementima odnosa tekstualnog sadržaja, broja stranica i ilustracija s obzirom na tip izložbe koju katalog prati⁵⁰:

⁴⁷ Ibid. str.109.

⁴⁸ Dean, D. *Museum Exhibition: Theory and Practice*. 1996., str. 115.

⁴⁹ Ibid. str.27.

⁵⁰ Ibid. str.28.

Vrsta izložbe	Obvezan sadržaj	Tip Kataloga
Studijska	znanstvena studija, katalog, kronologija, bibliografija	od B do K
retrospektivna	kritički osvrt, prijevod ili sažetak na jednome stranom jeziku, katalog, kronologija, bibliografija	od D do K
Didaktička	didaktički prikaz izložene građe	od A do B
Skupna	predgovor, prijevod ili sažetak na jednome stranom jeziku, katalog, bibliografija	od B do K
Samostalna	predgovor, prijevod ili sažetak na jednome stranom jeziku, katalog, bibliografija s popisom izložaba	od A do C

Tablica 1. Prikaz elemenata odnosa sadržaja kataloga i izložbe koju prati; prema Radovanlija Mileusnić S., 2013., str.28.

5.2 Formalni elementi

Kada govorimo o formalnim elementima, riječ je, zapravo, o vizualnom identitetu i značajkama muzejskih kataloga. Prvenstveno je potrebno istaknuti vanjske korice i dizajn kataloga – muzejski su katalogi najčešće mekih vanjskih korica (*engl.* paperback) i bez ovitka kakav imaju tvrdo ukoričena izdanja (*engl.* hardcover). Izrada takvih publikacija, ističe Radovanlija Mileusnić, jeftinija je i jednostavnije su za rukovanje i upotrebu. „Atraktivan

dizajn vanjskih korica (ili ovitka) upućuje na promišljanje o kvaliteti dizajna. Jednako tako, pozornost treba pridati i kvalitetnoj grafičkoj obradi te svim dionicama njezine realizacije.“⁵¹

Vanjske korice i grafička oprema kataloga, prema tome, ne smiju izgledati staromodno jer su izgled korica i naslovnice ključni elementi prepoznatljivosti muzeja i njegova vizualnog identiteta. Muzejski katalogi, dakle, trebaju ispunjavati nekoliko osnovnih funkcija: predstavljati izložbu, prenositi informaciju i donositi zaradu.⁵² Dizajn muzejskih kataloga ostvaruje se, dakle, formulom: dosljednost – prepoznatljiv stil – kvaliteta. Odnosno, kataloge nekog muzeja treba oblikovati tako da ih zajedničke odrednice identificiraju kao publikacije istog muzeja.

Nadalje, svaki muzejski katalog treba imati naslovni list (*engl.* title sheet), odnosno list na kojemu je otisnuta naslovna stranica publikacije. „Naslovna stranica (*engl.* title page) jest stranica koja se obično nalazi na početku publikacije, a na njoj su otisnuti najpotpuniji podaci o publikaciji i o djelu koje obrađuje.“⁵³ Naslovna stranica, dakle, ako je katalog ima, sadržava:

- jednostavan, jasan i kratak naslov izložbe i kataloga (isto i na vanjskim koricama)
- podatak o mjestu i vremenu održavanja izložbe
- ime autora ili grupe autora, nazov ustanove, mjesto u godinu izdavanja.⁵⁴

Od ostalih kataloških elemenata valja spomenuti *impresum*, odnosno skup podataka koji se odnose na mjesto i vrijeme tehničke izrade publikacije i na fizičke osobe, te na korporativna tijela koja su sudjelovala u toj izradi; i *kolofon* – podatak na kraju publikacije koji donosi informacije o objavljivanju i tiskanju publikacije, a često daje i druge bibliografske obavijesti.⁵⁵

⁵¹ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.29.

⁵² Ibid., cit. Gascoigne, L. 2004.

⁵³ Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*// Što je muzejski katalog?, 2013., str.32.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid. str.33.

6. OD TISKANOGA PREMA VIRTUALNOM INTERAKTIVNOM KATALOGU

Iako je do sada u tekstu pažnja uglavnom bila usmjerena na tiskane muzejske publikacije, odnosno kataloge, od iznimne je važnosti (za temu rada, ali i općenito) pozabaviti se i katalogima u elektroničkom obliku. Takvi (virtualni, interaktivni) katalogi su, posebice u današnje vrijeme razvoja multimedije⁵⁶, društvenih mreža te sve izglednijeg pristupa internetskom sadržaju, sve češći i, nadasve, sve popularniji.

S obzirom na širok spektar djelovanja muzeja na internetu, te na mnogobrojne opcije koje internet nudi muzejskim ustanovama, ovdje ću pažnju usmjeriti na virtualne baze podataka, odnosno muzejske *online* kataloge, korištenje multimedije u muzejskom okružju i publikacijama, na fleksibilne mogućnosti prijenosa informacija korisnicima te mogućnosti komunikacije s posjetiteljima. Također, uspostavljajući poveznicu s prethodnim dijelom rada o tiskanim katalogima, osvrnut ću se na načine prijenosa informacija i sadržaja iz tiskanoga kataloga u njegovu virtualnu inačicu, te popratne prednosti/nedostatke navedenoga.

6.1 Informatizacija i digitalizacija muzeja – virtualni muzej

Internet možemo pojmiti kao mjesto koje nam omogućuje drugačija iskustva tradicionalnih muzejskih izložaba i publikacija. S obzirom da trenutno svjedočimo svakodnevnim promjenama u svijetu koje su rezultat društvenoga i gospodarskog razvitka, a koje vode ka globalizaciji i brzom tehnološkom napretku, sa svojim posljedicama, određene promjene se događaju i u muzejima. Prvenstveno se to odnosi na sve veću digitalizaciju muzeja, upotrebu multimedije, internetskih stranica i sl. Sve to je ono s čime muzeji moraju ići ukorak, ukoliko žele opstati.

⁵⁶**Multimedija** je medij koji kombinira više različitih oblika sadržaja u cilju djelotvornije komunikacije informacija o nekoj temi ili konceptu. Oblici sadržaja mogu biti: tekst, slika, video, zvuk, animacija.

Tipologija tradicionalnih muzejskih funkcija, dakle, doživljava ekstenziju putem novoga medija – interneta. Ovdje je, dakako, riječ o *virtualnom muzeju* koji je produžetak konvencionalnog muzeja na internetu, što između ostalih, ističe i T. Šola.⁵⁷

Tradicionalni muzej jest, prema Sarah Kenderdin, sklop međusobno povezanih aktivnosti, prostora i funkcija (izložaba, edukacije, istraživanja, marketinga, publikacija i komunikacije). Virtualni muzej može, također, upotrijebiti navedene funkcije. Međutim, on može proširiti raspon informacija kako bi predstavio svoje kolekcije i publikacije, te dozvoliti mnogobrojne interpretacije i perspektive. Dakle, muzeji mogu replicirati svoje funkcije putem interneta, ili ih mogu unaprijediti kako bi stvorili nove, reproducirane novim medijem.⁵⁸

Prema W. Schweibenzu virtualni muzej jest „logički uređena zbirka digitalnih predmeta, načinjena u različitim medijima, a koja zbog svoje sposobnosti omogućavanja spojivosti i različitih točaka pristupa, nudi nadrađanje tradicionalnih načina komuniciranja i interakcije s posjetiteljima, ostajući pri tome otvorena za njihove potrebe i interese.“⁵⁹ Prema tome, kada govorimo o digitalizaciji muzeja, o virtualnom i interaktivnom muzeju, o povećanju broja muzejskih web stranica koje donose i prikazuju neku novu muzejsku stvarnost, možemo sa sigurnošću ustvrditi da se ostvaruje Malrauxova ideja o *muzeju bez zidova*, ili s druge strane, McLuhanovo *globalno selo* međusobnih interaktivnosti i međuodnosa. Samo značenje pojma 'virtualan', odnosno jak, snažan, sposoban za djelovanje, no skriven, koji se ne pojavljuje, ali to svakako može učiniti, slikovito prikazuje ono što se može dogoditi u 'nefizičkom' svijetu.⁶⁰

Tončika Cukrov, u svojem radu, govori o ekspanziji cyberkulture, pomoću koje je „predstavljanje muzeja u svijetu dematerijalizirane baštine postalo [je] nezaobilaznim oblikom komunikacije s publikom. (...) To je suvremeni način komunikacije, pri čemu i muzeji i publika istražuju, prilagođuju se jedni drugima i aktivno sudjeluju u izazovima što ih svijet elektronike nudi sadržajima kulture.“⁶¹

⁵⁷ Šola, T. *Marketing i muzejsko izdavaštvo*.//Informatica Museologica, 32, 3-4, 2001., str.64.

⁵⁸ Theater, L. i Wilhelm K. "Web Musing": Evaluating Museums on the Web from Learnign Theory to Methodology.// Izvor: <http://www.museumsandtheweb.com/mw99/papers/teather/teather.html>.

⁵⁹ Scweibenz, W. *The Development of Virtual Museums*.// Izvor: http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/ICOM_News/2004-3/ENG/p3_2004-3.pdf

⁶⁰ Sušić, Ž. *Virtualna radionica* www.tifloškimuzej.org.// Informatica Museologica, 35, 1-2, 2004., str.20.

⁶¹ Cukrov, T. *Online galerija – kako do uspješne implementacije*.//Informatica Museologica, 35, 1-2, 2004., str.24.

6.2 Primjena multimedije u muzejima

ICOM/CIDOC Radna grupa za multimediju je još davne 1992. godine pokrenula raspravu o upotrebi multimedijskih podataka u muzejskoj dokumentaciji, a 1995. godine u Norveškoj je potvrdila da multimedija ima dvije posebne uloge u muzejskom kontekstu⁶²:

1. služi kao komunikacijski alat za tumačenje muzejskih predmeta i zbirki, jednako unutar ustanove, kao i razmjennom mehanizama (poput objavljenih CD-ROM-ova ili multimedijskih baza podataka dostupnih na internetu)
2. služi kao alat za dokumentiranje i izgradnju integriranih muzejskih baza podataka o zbirkama.

Multimedija se služi računalima za pohranu i prikazivanje podataka. Multimedijska baza podataka s tekstom, slikama i zvukom može se brzo i djelotvorno pretraživati. Interaktivna multimedija omogućuje komunikaciju između multimedijskog sustava i njegova korisnika – korisnik, dakle, nadzire redoslijed i prikazivanje podataka. Ovdje, zapravo, govorimo o navigaciji koja se odnosi na načine i sredstva putem kojih korisnik dolazi do podataka u multimedijskom programu. Interakcija se pojavljuje kada je korisniku dopušten izbor vlastite rute. „Neki su sustavi konstruirani prema *hijerarhiji* (istaknula M.T.); odabire se s menija dok se ne dosegne "dno" sustava. Drugi su konstruirani prema načelima *hiperteksta*(istaknula M.T.): podaci su međusobno povezani u mrežu, a korisnici ih mogu pretraživati u sustavu aktivirajući veze koje se mogu prepoznavati na različite načine.“⁶³

6.3 Modul muzejskoga informacijskog sustava M ++ kao način prijenosa informacija i uređivanja sadržaja tiskanih i virtualnih kataloga

M ++ je cjelovito muzejsko informacijsko-dokumentacijsko softversko rješenje koje je 1998. g. kreirao dr.sc. Goran Zlodi, a 2004. g. pokrenut je Program kulturnog razvitka, u sklopu kojega je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske nabavom spomenutoga softvera tvrtke Link2 (tvrtka koja radi na održavanju i unapređenju Modula M ++) omogućilo sustavnu

⁶² ICOM/CIDOC Radna grupa za multimediju. *Primjena multimedije u muzejima*.//Informatica Museologica, 35, 1-2, 2004., str.32.

⁶³ Ibid. str.33.

informatizaciju hrvatske muzejske mreže radi poboljšanja stanja računalne obrade muzejskih predmeta.⁶⁴

M ++ obilježavaju sljedeće karakteristike:

- podržava obradu primarne dokumentacije: inventarnu knjigu, knjigu pohrane, knjigu ulaska, knjigu izlaska i katalog muzejskih predmeta
- modulom za sekundarnu dokumentaciju podržana je obrada sekundarnih dokumentacijskih fondova: fototeke, videoteke, hemeroteke, evidencije izložbi, itd.
- podržava obradu tercijarne dokumentacije: tezaurusa, popisa nazivlja, kazala autora
- sofisticiranim načinima pretraživanja omogućuje fleksibilan pristup bazi podataka i potpun nadzor njezina sadržaja
- podržava višekorisnički rad u računalnoj mreži uz sustav zaštite pristupa podacima – ovisno o odgovornosti za pojedine muzejske zbirke, korisnicima se dodjeljuju odgovarajuća prava pristupa, čitanja, brisanja i ispravljanja podataka, čime se onemogućuje neželjeni pristup ili gubitak podataka
- izvoz podataka u PDF i XML formate
- potpuna prilagodljivost ispisa (obraci, legende, kataloške jedinice itd.)
- različitim mogućnostima pretraživanja, oblikovanja i ispisa legendi olakšava se postavljanje izložbi i stvaranje tiskanoga ili *online* kataloga
- pomaže u stvaranju multimedijjskih sadržaja namijenjenih distribuciji na različitim nosačima (CD-ROM, info-kiosci, web, itd.)
- pruža raznolike mogućnosti ponovljive upotrebe digitalnog sadržaja (tekst, slike, zvuk, video i sl.).⁶⁵

Modul M ++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina, virtualnih zbirki i kataloga omogućuje, dakle, niz funkcija koje podupiru niz postupaka vezanih uz pripremu,

⁶⁴ Šimat, M. i Harlović, O. *Informatizacija mreže hrvatskih muzeja*.//Muzeologija, 41-42, 2004/2005., str.126.

⁶⁵ Ibid. str. 126-127.

upravljanje i produkciju muzejskih projekata – od pripreme muzejskih izložaba do pripreme tiskanih i virtualnih kataloga u domeni muzejske i šire baštinske zajednice.⁶⁶

Svojevrsan razvoj i napredak Modul M ++ stekao je sudjelujući na velikom kulturološkom projektu *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije* (na koji ću se uskoro detaljnije osvrnuti). Stručnjaci iz tvrtke Link2 u suradnji sa stručnim timom, urednicama izložbe, te brojnim kustosima institucija iz kojih je pristizala građa za navedeni projekt, suočili su se s mnogim izazovima u vezi s korištenjem baze podataka, „sukladno kojima je integrirani informacijski sustav M ++ dograđen cjelovitim informacijskim Modulom za izgradnju virtualnih zbirke i kataloga, čije su funkcionalnosti dokazane upravo na ovom projektu, a koji se i dalje sustavno razvija i primjenjuje u brojnim muzejskim institucijama i baštinskim projektima.“⁶⁷

Modul je, kako to ističu u svome tekstu G. Zlodi i I. Maroević⁶⁸, prikladan za pomoć u oblikovanju izložbenog projekta, ali i za pripremu publikacija, odnosno tiskanog kataloga izložbe, zbirke ili stalnog postava, za uređivanje podataka u administratorskom sučelju za predaju materijala radi grafičke pripreme i tiska. Također, podaci korišteni za tiskana izdanja mogu se prezentirati i u mrežnom okruženju – u virtualnim mrežnim katalogima, samo s drugačijim pristupom načinu upotrebe i interpretiranja podataka, prilagođenome tehnološkim zahtjevima novih tehnologija.

6.3.1 Upravljanje strukturom tematskih cjelina

Što se tiče samoga strukturiranja tematskih cjelina i osnovnih značajki rada u Modulu M++ – ovisno o namjeni virtualne zbirke koju je potrebno kreirati, rad započinje konceptom, tj. strukturom tematskih cjelina i podcjelina, odnosno zbirke, koji se uvijek može nadopunjavati ili mijenjati.⁶⁹

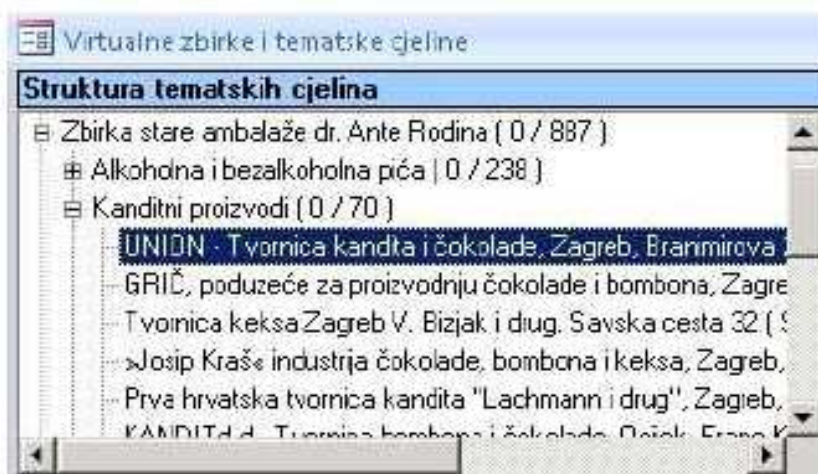
⁶⁶ Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirke i kataloga.*//Što je muzejski katalog?, 2013., str.76.

⁶⁷ Ibid. str.78.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Link2: Modul za virtualne zbirke, str.4.

Podcjeline u cjelini Zbirka stare ambalaže dr. Ante Rodina:

Slika 2. Primjer virtualne zbirke i pripadajućih cjelina i podcjelina, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.4.

Broj u zagradi uz pojedinu podcjelinu/podtemu označava pridruženi broj predmeta, odnosno kataloških jedinica (primjerice Alkoholna i bezalkoholna pića (238)), a ukupan broj kataloških jedinica u cijeloj zbirci jest 887.

Radom na spomenutoj izložbi *Slavonija, Baranja i Srijem*, nastala je struktura podijeljena u 12 osnovnih cjelina, a to su: *Pretpovijest, Antika, Srednji vijek, Arhivsko gradivo, Novi vijek, Tradicijska kultura, Glazba, Kazalište, Jezik i književnost, Umjetnički obrt i industrijska baština; Likovne umjetnosti 19 i 20. stoljeća i Zaštita baštine*. Unutar osnovnih cjelina baštinski su predmeti predstavljeni u pedesetak tema druge razine i čak stotinjak tema treće razine, a svaka cjelina, tema i podtema popraćene su tekstom koji daje osnovne kontekstualne podatke i osnovnu interpretaciju. Baza podataka te tiskani i virtualni katalog i sadržajno i formalno slijede koncepciju i sadržaj izložbe.⁷⁰

Tematskim cjelinama u Modulu pridružuju se uvodni tekstovi, odnosno tekstovi koji čine kontekst svake cjeline. „Oni se mogu izravno upisivati u polje za tekst, uz temu, ili kopirati iz bilo kojeg programa za obradu teksta. Modul podržava dvojezičnost, zasad na hrvatskome i engleskom jeziku, koja se koristi u virtualnoj inačici.“⁷¹ Bitno je naglasiti da se

⁷⁰Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.* //Što je muzejski katalog?, 2013., str.79-80.

⁷¹ Ibid. str.81.

isti tekst iz baze podataka koristi i u tiskanom katalogu, na primjeru izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem*.

1) Uvodni tekstovi uz tematske cjeline

- tekstovi i napomene vezane uz temu (omogućen dvojezični prikaz)

2) Dodavanje predmeta u tematsku cjelinu

- Mogućnost dodavanja trenutno otvorenog zapisa u M++
- Mogućnost dodavanja svih predmeta obuhvaćenih pretraživanjem
- Mogućnost dodavanja predmeta odabirom inventarne oznake

3) Uređivanje kataloške jedinice

- Preuzimanje kataloške jedinice iz baze podataka M++ ili kopiranje iz programa za obradu teksta
- Moguće je definiranje jednostavnije i opširnije kataloške jedinice te odvajanja opisa
- Moguće je unijeti Napomenu koja ovisno o odluci može biti javna (prikaz na webu) ili interna

Slika 3. Izgled administratorskog sučelja za upravljanje sadržajem, tematskim cjelinama i virtualnim zbirkama, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.3.

Slika 4. Primjer iz tiskanog kataloga – tekst uz cjelinu prve razine s fotografijom postava

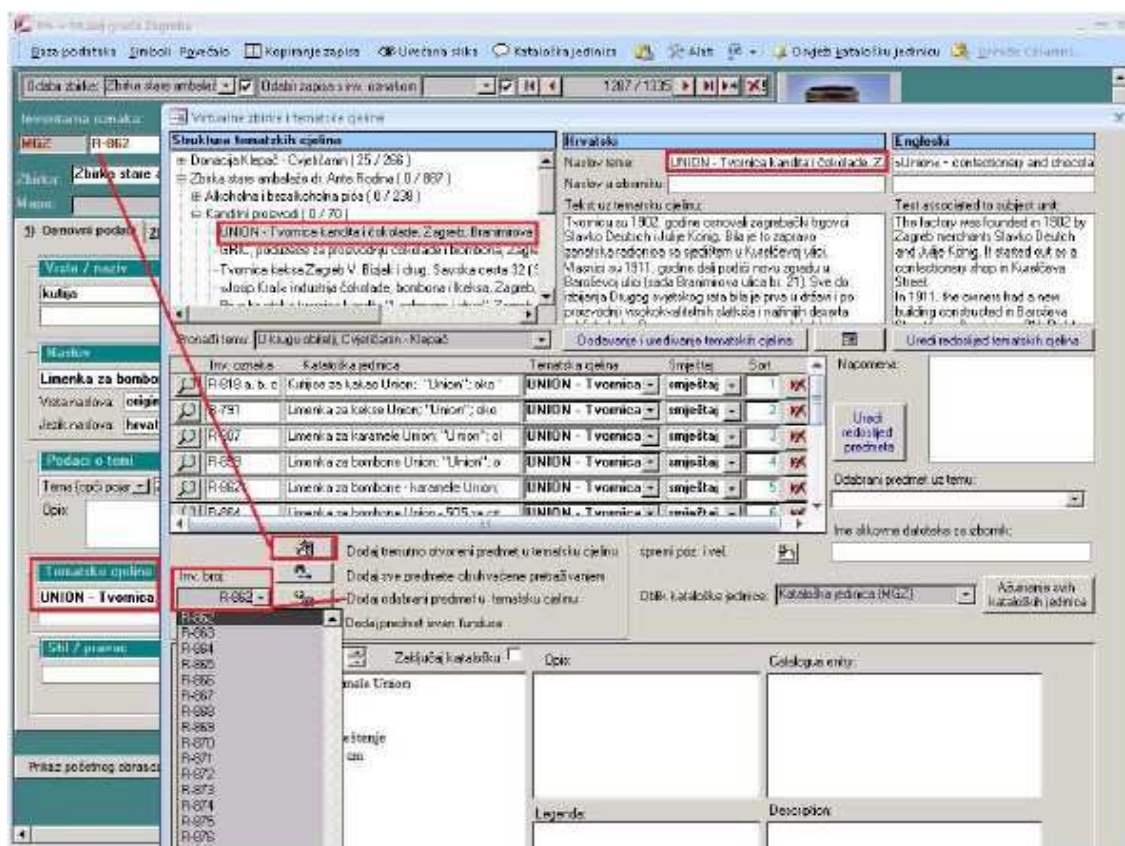

Slika 5. Primjer iz tiskanog kataloga – tekst uz podcjelinu, odnosno cjelinu druge razine s fotografijom postava

Nakon upisanih i strukturiranih tematskih cjelina uređuje se redoslijed cjelina radi prikaza u kasnijim ispisima i objavljivanja u tiskanim i mrežnim katalogima, uz konstantnu mogućnost mijenjanja redoslijeda tema. Ta funkcionalnost promjene redoslijeda uz pomoć Modula pruža, dakle, opciju da sami u, u bilo kojem trenutku, možemo promijeniti prikaz tematskih cjelina. Primjerice, ako su cjeline u tiskanom izdanju poredane kronološki, u virtualnom se prikazu mogu grupirati prema nekom drugom kriteriju.⁷²

6.3.2 Postupak pridruživanja predmeta određenoj tematskoj cjelini

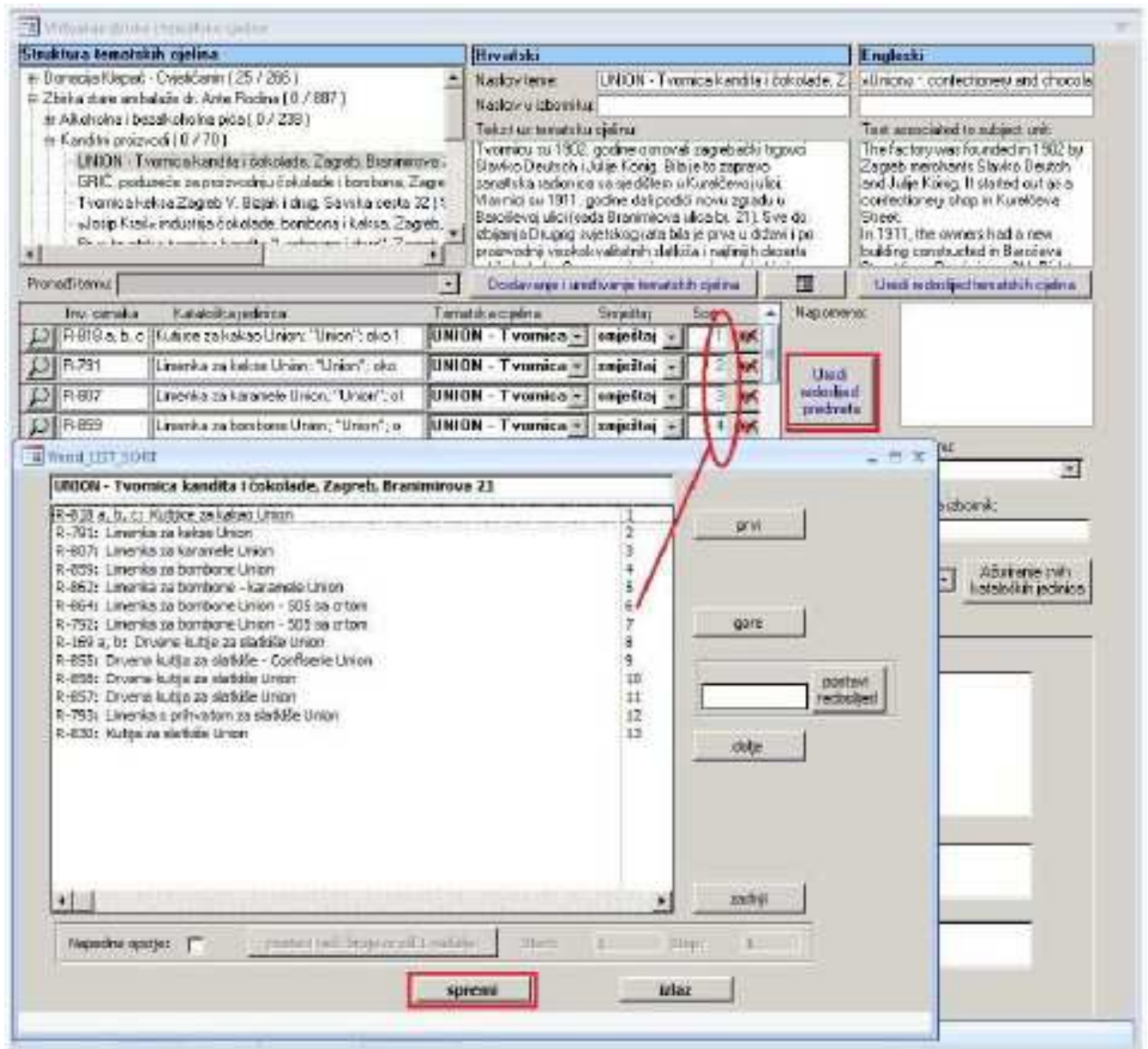
Postupak pridruživanja zapisa o predmetima određene skupine ili pojedinog zapisa o predmetu iz baze podataka M ++ određenoj tematskoj cjelini moguć je na više načina. Predmeti se mogu dodavati pojedinačno tako da se pridruži trenutno otvoreni zapis predmeta u M ++, ili pridruživanjem odabranog predmeta prema izboru iz padajućeg popisa inventarnih brojeva. Važno je u trenutku pridruživanja predmeta biti pozicioniran u tematskoj cjelini u koju se želi pridružiti predmet.

Slika 6. Način pojedinačnog pridruživanja zapisa predmeta iz baze podataka M ++ tematskoj cjelini, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.8.

⁷² Ibid. str.82.

Također, moguće je pridruživanje više predmeta određenoj tematskoj cjelini, a kroz rezultat pretraživanja u programu M ++ prema određenom kriteriju. Redoslijed predmeta u sklopu tematske cjeline dodatno se može urediti pritiskom tipke *Uredi redoslijed predmeta* na predlošku na kojemu se uređuju pozicije predmeta unutar cjeline, a na isti način je ureden redoslijed tematskih cjelina i podcjelina.⁷³

Slika 7. Redoslijed predmeta u okviru tematske cjeline, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.11.

⁷³Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M ++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.*//Što je muzejski katalog?, 2013., str.82-83.

6.3.3 Uređivanje kataloških jedinica za objavu u tiskanim ili elektroničkim publikacijama

„Ključna odrednica rada u *Modulu* za upravljanje sadržajem tematskih cjelina, virtualnih zbirki i kataloga jest očuvanje sadržaja dokumentacijskog zapisa o predmetu u bazi M ++ u izvornom obliku, a cjelokupno uređivanje i prilagodba podataka za tisak ili objavu u bilo kojemu mediju obavlja se unutar sučelja *Modula*.“⁷⁴

Kataloška jedinica kao i opis predmeta mogu se uređivati i prilagoditi za objavu na web-stranici. Promjene koje se unesu pri ovom postupku, ne mijenjaju katalošku jedinicu i opis predmeta u bazi M ++.

Modul M ++ je zasad dvojezičan (hrvatsko-engleski), pa je, prema tome, u sve tekstulane rubrike omogućen upis na hrvatskome i na engleskom jeziku, a ako su u nadzoru nazivlja u bazi M ++ upisani i termini na engleskom jeziku, engleska verzija kataloške jedinice generira se automatski i uređuje na isti način.

6.3.4 Pretraživanje i ispisi

Tematske se cjeline virtualnih zbirki pretražuju složenim pretraživanjem na isti način kao što se obavljaju i sva ostala pretraživanja baze M ++. No, ispisi rezultata pretraživanja višestruko su prilagodljivi različitim potrebama korisnika, ovisno o svrsi, ali i etapama projekta.⁷⁵

Neki od primjera ispisa koji se mogu koristiti u pripremnim etapama projekata su, recimo, ispisi posuđene građe s upisanim podatkom o procijenjenoj vrijednosti radi osiguravanja predmeta u osiguravateljskim tvrtkama; priručni popisi izložaka s mjestom bilješke i sl. Svaki od tih ispisa sadržava i identifikacijsku sličicu. „Osim toga, kreiran je poseban ispis predmeta prema tematskim cjelinama, kojim se povlače podaci iz skupine podataka o dimenzijama predmeta, s posebnim poljem za napomene kustosa.“⁷⁶

⁷⁴ Ibid. str.84.

⁷⁵ Ibid. str.85.

⁷⁶ Ibid. str. 86.

Posebna verzija je i 'ispis po sobama', tj. prema smještaju predmeta u određenim izložbenim prostorima. Tim se ispisom može dobiti popis izložene građe po prostorijama, a moguće je dobiti i naznaku točnog smještaja u prostoriji.

Ovakvim radom u modulu kreirana je podloga za simulaciju cijelog sadržaja tiskanog kataloga. Tako, primjerice, nazivi tematskih cjelina mogu biti naslovi poglavlja, tekstovi pridruženi uz tematske cjeline čine tekstualni dio kataloga, uređene su kataloške jedinice i opisi predmeta, zajedno s identifikacijskom fotografijom, a u sučelju se mogu pridružiti uvodni i završni tekstovi, impresum i bibliografija kao zasebne cjeline. Zatim se definira konačan redoslijed te se dokument, u pdf ispisu, prosljeđuje grafičkim dizajnerima, koji gotovu i strukturiranu sadržaju kataloga pridodaju dizajnerska i vizualna rješenja.⁷⁷

Sav sadržaj uređen i strukturiran uz pomoć modula M ++ koji se priprema za tiskani katalog iskoristiv je i u mrežnom okruženju, uz mnogo više mogućnosti i načina pristupa i komuniciranja.

Isporuka sadržaja za grafički prijelom i oblikovanje, koja prethodi mrežnom strukturiranju kataloga, obuhvaća:

- cjeloviti dokument s naslovima tematskih cjelina, uvodnim tekstovima, kataloškim jedinicama i digitalnim fotografijama (pdf)/simulacija kataloga – ispis iz M ++ Modula
- neformatirani tekst bez fotografija, radi prilagodbe grafičkim aplikacijama i dizajnerskim prilagodbama formata za tisak
- digitalne fotografije u visokoj razlučivosti.

⁷⁷ Ibid. str.87.

7. VIRTUALNI KATALOG

Interaktivna je multimedijasavršena kao prošireni katalog izložbe. „Baza podataka može se konstruirati tako da sadržava cijeli katalog s osnovnom dokumentacijom i slikama svih izložaka. Osnovne informacije mogu se kombinirati s popratnim detaljima o stvaratelju, žanrovima, temama i tehnikama. Posjetiteljevo pretraživanje može se usredotočiti na svaku od tih kategorija, a tlocrt isprintati te označiti specifične predmete tako da posjetitelj može planirati redoslijed razgledavanja galerije.“⁷⁸

Zasigurno će tiskani katalog – sada već bismo ga mogli nazvati tradicionalnim medijem – uvijek imati svoje mjesto i ulogu kao informativni, edukativni i dokumentarni pratilac izložbe, ali i svoj značaj kao samostalno izdanje. Međutim, ističe Jadranka Vinterhalter, uvođenjem elektronske tehnologije u izdavaštvo i muzejsko-galerijsku djelatnost otvorile su se široke mogućnosti kreiranja i distribucije publikacija. Mogućnosti nove multimedije, odnosno kombiniranja tekstualnih i slikovnih podataka uključujući reprodukcije, video i filmske zapise te zvučne segmente, omogućavaju da posredstvom nove tehnologije publikacija oživi i obogati se činjenicama koje ne sadržava tiskani katalog – klasična dokumentacija o izložbi. „Ta kompleksnost, ulaganje u slojevite planove koji nude obilje tekstualnih i slikovnih podataka, mogućnost nadogradnje i spremanja novih podataka, jest osnovna kvaliteta novih, kompjutorski generiranih medija.“⁷⁹

Izložbe se, tako, mogu vidjeti i nakon njihova zatvaranja, a da se bitno ne gubi na kvaliteti jer virtualna senzacija prostora pruža visoki stupanj izvornosti i atraktivnosti. Virtualni mediji vrlo lako ujedinjuju dimenzije prostora i vremena u kojima se odvija kretanje, odnosno proizvode simulaciju realnosti koja se može repetirati, zaustaviti, pretraživati itd. Za razliku od tradicionalne dokumentacije izložbenog postava fotografijom, filmom i videom, virtualni medij „gledatelju nudi ulazak u konkretni prostor i kretanje kroz njega, simulirajući stvarne točke gledanja posjetitelja na izložbi, u radijusu od 360 stupnjeva, željenom brzinom, uz približavanje i udaljavanje od umjetnine. Pri tome je gledatelj u

⁷⁸ ICOM/CIDOC Radna grupa za multimediju. *Primjena multimedije u muzejima*.//Informatica Museologica, 35, 1-2, 2004., str.34.

⁷⁹ Vinterhalter, J. *Suvremena umjetnost u publikacijama i na CD-ROM-ovima*.//Informatica Museologica, 32, 3-4, 2001., str.27.

aktivnom međuodnosu s medijem, jer ga on pokreće u pravcima koje želi, istražuje, vraća se i dakako izlazi iz njega.“⁸⁰

Šola u svome tekstu⁸¹ ističe kako *on-line* verzija muzeja može ponuditi posjetiteljima neometano kretanje po muzeju ili po njegovoj zbirci, dakle, više no što može ostvariti 'pravi' posjetitelj. „To "izdanje" muzeja je u cijelosti izdavački pothvat, sve od vlastite stranice do pojedinosti njenog sadržaja – doduše, kao interpretacija stvarnog muzeja.“⁸² Internet je, prema Šoli, otvoren i fleksibilan sustav – neograničeno dostupan; multimedij s obzirom na raznolikost informacija i hipermedij s obzirom na nehijerarhičnost, asocijativnost i prohodnost.

Jerica Zihlerl, govoreći o virtualnim muzejima i galerijama, ističe kako su primjenom suvremenih tehnologija koje omogućuju nove mogućnosti komunikacije brzim širenjem digitalnih medija uzdrmani temelji tzv. *literarne kulture*. „Internet i pojava *www* ostvaruju kako radikalne tranzicije s medija na medij, tako i radikalne promjene informacijskog procesa.“⁸³ Naime, sve više muzeja i galerija putem interaktivnih baza podataka predstavljaju svoje zbirke ili izložbe u obliku prikaza na zaslonu. Jednostavni klik miša omogućuje posjetitelju kretanje kroz prostorije muzeja ili galerije, ili navigaciju kroz virtualni katalog; posjetitelj sam odabire način pregleda sadržaja, sam otvara i kadrira slike, uvećava ih ili umanjuje, uspoređuje, koristi popratne tekstove i podatke. Dakle, internetski okoliš, koji je interaktivan, omogućuje posjetitelju samonavigaciju i samostalno kretanje.

Virtualni interaktivni katalozi su, dakle, „suvremena elektronička inačica tiskanog kataloga koja, koristeći se mogućnostima elektroničkog medija, nudi nove funkcionalnosti te interaktivni i multimedijски doživljaj prezentacije baštinskih predmeta. Poseban je izazov prilagodba podataka prikupljenih u muzejskoj dokumentaciji potrebama muzejske komunikacije u elektroničkom okružju.“⁸⁴

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Šola, T. *Marketing i muzejsko izdavaštvo*.// Informatica Museologica. 33, 1-2 (2002.), str.64.

⁸² Ibid.

⁸³ Zihlerl, J. *Program galerije na internetu – www.galerija-rigo.hr*.//Informatica Museologica, 32, 3-4, 2001., str.111-112.

⁸⁴Zlodi, G. i Maroević, I.*Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga*.//Što je muzejski katalog?, 2013., str.89.

8. USPOREDBA TISKANOG I VIRTUALNOGA MUZEJSKOG KATALOGA

Tragom svega dosad navedenoga – osnovnih obilježja, formalnih i sadržajnih elemenata, funkcionalnosti tiskanih kao i virtualnih kataloga, možemo konačno prijeći na esencijalni dio rada, a to je sama usporedba tiskanoga i virtualnog kataloga. Usporedbu ću provesti na primjeru već spomenute izložbe, odnosno velikoga kulturološkog projekta *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*.

Kao što je, donekle već navedeno, ovaj kulturološki projekt Ministarstva Republike Hrvatske realiziran je 2009. godine u Galeriji Klovićevi dvori, a predstavio je bogatu kulturnu i prirodnu baštinu slavonske, baranjske i srijemske regije izlošcima iz prapovijesnog doba, antičkog vremena, kao i dosege ranoga i kasnog srednjovjekovlja, renesanse i baroka te moderne i suvremene umjetnosti, uz tragove tradicijske kulture u svim njezinim pojavnostima, poštujući cjelovitost kulturnog nasljeđa, ali i posebnosti makroregije.⁸⁵ Građa za izložbu, iz širega baštinskog područja, posuđena je iz više od 150 institucija – muzeja, galerija, crkvenih i samostanskih zbirki, knjižnica, državnih arhiva, udruga i privatnih kolekcija. Na koncepciji izložbe surađivalo je petnaestak istaknutih stručnjaka s pojedinih područja.

Opsežna i zahtjevna izložba, utemeljena na tematski sveobuhvatnoj i složenoj koncepciji, te popraćena monografijom i katalogom, nepresušan je izvor istraživanja materijala taložena stoljećima na tome slavonskom prostoru. Monografija je izašla u dva sveska na više od 1 700 stranica, s tekstovima stotinjak autora, dok je tiskani katalog svih izloženih predmeta popraćen standardnim kataloškim popisom – s 1 772 kataloške jedinice, te fotografijama izložaka kao i fotografijama postava izložbe.

Uvodima u tematske izložbene cjeline i sažetim kataloškim opisima svakoga izloženog predmeta uz njegovu vizualnu prezentaciju, fotografiju izložaka, izložba je ostala i trajnim zapisom.

⁸⁵ Ibid. str.77.

Cjelokupni izložbeni projekt predstavljen je i virtualnim mrežnim katalogom izložbe, suvremenom elektroničkom inačicom kataloga⁸⁶, a u integriranom obliku predstavljen je i na portalu Hrvatska kulturna baština⁸⁷. Organizaciju i uređenje virtualnog kataloga vodila je tvrtka Link2.

Ovaj muzeološki i izdavački pothvat, odnosno izložba s pratećim publikacijama, „donosi posve osvjetljeni "portret" istočnog dijela Hrvatske“, ističe glavna koordinatorka izložbe Branka Šulc.⁸⁸ Time je omogućen napotpuniji kulturnopovijesni pregled te regije. Također, osvjetljena su mjesta utjecaja različitih kultura, kao i njihovo prožimanje „uz dominantnu osebnost izvorne kulture.“⁸⁹ Kronološkim odabirom prezentacije izložaka predočen je puni povijesni kontinuitet Slavonije, Baranje i Srijema, i to u kulturnom, umjetničkom, gospodarskom i političkom životu, te su omogućene nove spoznaje o geološkoj i prirodoslovnoj prošlosti toga područja, upozorenoje na bogatstvo novih, kao i potencijalnih arheoloških nalazišta.⁹⁰

No, krenimo sa samom usporedbom, kroz koju ću detaljno obraditi i sam tiskani te virtualni katalog ove izložbe. Kao što je u prethodnom tekstu opisano, Modul M ++ bio je osnovno sučelje ili alat za izradu, kako tiskanoga, tako i virtualnog kataloga. Uređivanje tematskih cjelina u administratorskom sučelju Modula, direktno se upotrebljava za grafički prijelom sadržaja kataloga, te njegovu objavu. Zato ću se i u ovom poglavlju dotaknuti nekih funkcija rada u Modulu.

Ako počnemo sanalizom tiskanog kataloga, nakon uvodne riječi glavne koordinatorkice izložbe, Branke Šulc, kreće kronološki popis razdoblja. Razdoblja ili, bolje rečeno, teme koje su obrađene na izložbi, a potom i u katalogu, su podijeljene (kako je u prethodnom tekstu navedeno) na 12 osnovnih cjelina: *Pretpovijest, Antika, Srednji vijek, Arhivsko gradivo, Novi vijek, Tradicijska kultura, Glazba, Kazalište, Jezik i književnost, Umjetnički obrt i industrijska baština, Likovne umjetnosti 19. i 20. Stoljeća i Zaštita baštine*. Unutar osnovnih cjelina, predmeti su razvrstani u podcjeline druge i treće razine.

Prva velika/osnovna i uvodna cjelina u tiskanom (kao i virtualnom katalogu) jest, dakle, *Pretpovijest* – popraćena s odgovarajućom slikom s izložbe, te osnovnim

⁸⁶<http://www.bastina-slavonija.info/>

⁸⁷<http://www.kultura.hr/>

⁸⁸ Šulc, B. *Vjerodostojna kulturna slika Slavonije, Baranje i Srijema.*//Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije, katalog izložbe, 2010. , str.12.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

kontekstualnim i interpretativnim značajkama toga razdoblja. Nakon uvodne cjeline, slijede podcjeline druge kategorije s pripadajućim podcjelinama treće kategorije. Primjerice: Neolitik sa Starčevačkom i Sopotskom kulturom kao podtemama treće kategorije, i Eneolitik s Vučedolskom, Lasinjkom, Badenskom i Kostolačkom kulturom. Sve cjeline i podcjeline popraćene su kratkim interpretativnim opisom, kako bi se čitatelja što kvalitetnije uputilo u samu povijest i kontekst određenog razdoblja, te kako bi samo razumijevanje i upoznavanje kulturne baštine bilo što potpunije.

Vučedolska

datotekama **ira**

U vremenu između 3000. i 2500. pr. Kr. došlo je drnavski obliku, krajnji istok Hrvatske, započela indoeuropska populacija koju znamo pod imenom vučedolska kultura. Vučedolska kultura jest najdijeljniji europski odgovor na najveći povijesni civilizacijski skok koji počinje s 3000. godinom prije Krista s pojavom prvoga pisma i ustrojivom država. Istodobna je Sumeranima u Mezopotamiji, Starom carstvu u Egiptu ("Doba piramida") i nanjoj Troji (I i II). Svoj je visoki standardi isprva ostvarivala gospodarstvom vezanim za stočarstvo, a od klasične faze metalurgijom bakra oslonjenom na revolucionarni tehnološki proces lijevanja u dvudjeljne keramičke kalupe - prvo serijsko lijevanje. Kultura je potom proizvela i prvu svjetluku broncu. Potreba za različitim bakra rezultirala je ekspanzijom vučedolske kulture iz matične Slavonije u široki prostor srednjee i jugoistočne Europe. Zajednice se i društveno razvijala, na što nam ukazuju bogati kneževski grobovi sa zlatnim prifarima. Visoki dnevni standardi pokazuje se u kuhinji (najširi spektar posuđa), odjeći i obući (stakalaci stan, odjeća koja se može rekonstruirati prema idolo-plasti i brojni keramički modeli uboica). Za široku religijsku praksu važna su i ritualna keramička posuđala - poput ptice, sočlastih žrtvenika itd. Vučedolsko poimanje svijeta iskazano je na njihovim posuđama najstarijim europskim ideogramima. Svi ukrasi na njima nose nebesku simboliku, a može se sličiti različiti prikaz obrisa iznad voda na kojima pliva Zemlja, dnevno rađanje Sunca, planeti Venere i Mars te karakteristična zvijezda na noćnom nebu. Keramička posuđa iz Vinkovaca, nastala oko godine 2600. prije Krista, prikazuje astralni kalendar vučedolske kulture. To je prvi europski kalendar prema kojemu godina počinje u sumrak prvoga dana proljeća, kada dominantno zimsko zvijezde Orion počinje za obzor na više mjeseci te ga simbolički zamijeni Sunce. Kalendar obilježavaju četiri horizontalna pojasa, koji odgovaraju godišnjim dobitima, a u kojima se, uz Orion, izmjenjuju zvijezde: Plejade (Vlasići), Kasiopeja (ljetni zimski prikaz), Labud, Iliazanci i Iliše (s Pegazom). Uz kalendar se nalazila i kačkonica. Ova je posuđa svojevrsna korekcija kalendara, jer njezin ukras pokazuje da Vučedolci zna da je ciklus od 5 Venerinih (5845) jednak broju dana 8 Venerinih obilježaka oko Sunca (365x8). Kalendar se tako mogao provjeriti u zvijezde Plejada u koje Venere nakratko uđe točno svakih osam godina.

81. Ptica u obliku ptice bakreno drže, vučedolska kultura Vučedol - Gredak-Wälsdorf keramička wa. 13,5 cm, duž. 18,4 cm Arheološki muzej u Zagrebu D-VA-8203 Invenca: SZIMMAY, 1946, 182; T. 521, 1; BALEN-LETUNIC, 1993, 84, kat. iz: 6, 1. II.

84. Labud - labud vučedolska kultura Vinkovo - izlaza 141, Hrvati Slavonija, pokopavanje 1977-78 keramička wa. 15 cm Časopis muzej Vinkovci A-2387 Katalog Crn, 2000, 173, kat. 63 M. K. S.

85. Kačkonica Metalna vučedolska kultura Vinkovo - izlaza 141, Hrvati Slavonija, pokopavanje 1977-78 keramička wa. 9,5 cm, šir. ruba 4,6 cm, šir. dna 5,4 cm Časopis muzej Vinkovci A-2427 Invenca: IJZM, 1976, št. 24, Vučedol 1986, 145, kat. 46, Katalog Crn, 2000, kat. 37 M. K. S.

86. Zlatna ptica bakreno drže, vučedolska kultura Vučedol, ulazna ratar keramička wa. 4 cm, šir. 8,8 cm Arheološki muzej u Zagrebu D-4078 Invenca: BALEN-LETUNIC, 1993, 85, kat. iz: 6, 1. II.

87. Kačkonica bakreno drže, vučedolska kultura Vučedol-ovograd-Simur keramička wa. 6,5 cm, šir. ruba 4,5 cm, šir. dna 3,3 cm Arheološki muzej u Zagrebu P-3528 Invenca: HOFFMEIER, 1933, 11, t. 8, 3, Katalog "Museum", 1996, 70, kat. iz: 13, Katalog Crn, 2000, kat. iz: 26, 1. II.

88. Ilišak posuda bakreno drže, vučedolska kultura Vučedol-ovograd-Simur keramička K 5 x 4,5 cm Arheološki muzej u Zagrebu P-1325 Invenca: HOFFMEIER, 1933, 13, 13, 1, Katalog "Museum", 1996, 70, kat. iz: 13, Katalog Crn, 2000, kat. iz: 26, 1. II.

Slika 8. Primjer iz tiskanog kataloga – podcjelina treće kategorije s interpretativnim opisom i kataloškim jedinicama

Nakon uvodnog opisa slijedi popis kataloških jedinica – dizajnerski su raspoređene tako da na svakoj stranici stoji po najviše 6 kataloških jedinica i pripadajućih opisa i fotografija. Ako se na pojedinim stranicama nalazi manji broj navedenih jedinica, razlog može biti isticanje bitnijih pronalazaka. U tom slučaju, fotografija kataloške jedinice je uvećana i istaknuta, tako da može stajati i sama na stranici kataloga. Primjerice, Glava s kljovama stepskog mamuta iz Muzeja Brodskog Posavlja.

23. Put Mjeparac dromedarski Slavica
 glava
 Džele od, Dž. gora
 2,8 x 1,7 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 304
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 8, 10
 D.K., S.V.

24. Put Mjeparac crnasti Nozmay
 glava
 Džele od, Dž. gora
 2,5 x 1,8 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 305
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 11
 D.K., S.V.

25. Put Mjeparac hromeni Nozmay
 glava
 Džele od, Dž. gora
 3,5 x 2,5 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 302
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 8, 11
 D.K., S.V.

26. Put Mjeparac rudi Nozmay
 glava
 Džele od, Dž. gora
 3 x 2,7 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 306
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 12
 D.K., S.V.

27. Put Mjeparac rudi stranimyevomac
 glava
 Džele od, Dž. gora
 2,7 x 2 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 307
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 12
 D.K., S.V.

28. Put Mjeparac rudi Nozmay
 glava
 Džele od, Dž. gora
 3 x 2 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 309
 Inventar: KIZAK, 2007., G, 7, 8, 12
 D.K., S.V.

29. Glava s Mjeparac stepakoga mamuta
 Mjeparac sramenac Takoner
 vinski plastovan
 putak Dželeca, Slavonki Brod
 150 x 120 x 200 cm
 Muzej Brodskog Posavlja
 P-98
 Inventar: LENAHOV, 1994., str. 187
 D.K., S.V.

Slika 9. Primjer iz tiskanog kataloga – isticanje pojedinih kataloških jedinica

Na kraju katalošskog popisa pojedinih razdoblja i podrazdoblja postavljene su i slike izložbe s prikazima važnijih pripadajućih pronalazaka, odnosno kataloških jedinica.

20.

30. Glava krljuc vranstoga mamuta
 Mjeparac prapogonac Slavoncih
 gory, kani plastovan
 Sava, obalica Slavonki Sema
 30 x 54 x 60 cm
 Muzej Slavonki Džak
 13101
 Inventar: S. Džige strano ogleblje, 2005,
 43, 44, 48
 S.V.

31. Vajlojica vranstoga mamuta
 Mjeparac prapogonac Slavoncih
 gory, kani plastovan
 Vukovar
 1,56 x 44 x 20 cm
 Čvabki muzej Vukovar
 AZ-12
 monografija
 S.V.

32. Vani kraljicki vranstoga mamuta
 Mjeparac prapogonac Slavoncih
 gory, kani plastovan
 Čakovac
 36 x 25 cm
 Muzej Slavonki Džak
 13182
 Inventar: VIDOVIC, 1997., 48
 S.V.

33. Lado kraljicki mamuta Mjeparac
 Slavonci
 gory, kani plastovan
 Slavonci
 70 x 35 x 18 cm
 Čvabki muzej Vukovar
 AZ-14
 monografija
 S.V.

34. Ljubeje gilemrog jilma kpadara
 Mjeparac prapogonac Slavoncih
 gory, kani plastovan
 Vukovar
 80 x 25 cm
 Vinski (prodakom muzej)
 21,3-81-813
 Inventar: RUKAVINA, 2003., 37
 D.K., S.V.

35. Rigg gilemrog jilma kpadara Mjeparac
 prapogonac Slavoncih
 gory, kani plastovan
 Čakovac
 140,5 x 77,5 cm
 Muzej Slavonki Džak
 13186
 Inventar: VIDOVIC 1995., 47
 S.V.

Slika 10. Primjer iz tiskanog kataloga – slikama se na kraju kataloških popisa daje skroman uvid u samu izložbu.

Sami kataloški opisi, što se po prethodnim slikama može i vidjeti, su zbog ograničenosti prostora tiskanog kataloga (u kojemu se nalazi oko 2 000 predmeta), ispunjeni samo osnovnim podacima o predmetu:

- osnovni opis predmeta
- latinski naziv
- razdoblje iz kojeg predmet potječe
- mjesto nalazišta
- proporcije
- matična ustanova
- inventarni broj
- literatura

105

<p>319. Gema 2. stoljeće Osijek? karneol pr. 1,9 x 1,5 cm Arheološki muzej Zagreb 15905 literatura: Antički portret u Jugoslaviji, katalog izložbe, 1987., 190, 131; Antike Portrats aus Jugoslawien, katalog izložbe, 1988., 126-127, 131; Retratos antiguos en Yugoslavia, katalog izložbe, 1989. 97, 73; Tesori nazionali della Croazia-Capolavori dei musei di Zagabria-Arheološki muzej, 1991.; Arte e Cultura in Croazia-dalle collezioni del Museo archeologico e del Museo d'arte ed arti decorative di Zagabria, 1993.; Arheološki muzej u Zagrebu-izbor iz fundusa, 1993., 167. br. 240 A. R.-M.</p>	<p>320. Kameja 2.- 3. stoljeće Bušetina (Virovitica) ahat pr. 2,4 x 2,3 cm Arheološki muzej u Zagrebu 9222 literatura: DEMO, 1981., T.II:31, 214-227; Tesori nazionali della Croazia-Capolavori dei musei di Zagabria-Arheološki muzej, 1991.; Arte e Cultura in Croazia-dalle collezioni del Museo archeologico e del Museo d'arte ed arti decorative di Zagabria, 1993.; Arheološki muzej u Zagrebu-izbor iz fundusa, 1993., 168. br. 245; Muzeopis, 1996., 121. br. 165 D. N. E.</p>	<p>321. Prsten s gemom 1. - 2. stoljeće Osijek željezo, jaspis 1,1 x 0,9 cm, pr. prstena 2,2 cm Muzej Slavonije Osijek AA-1396 literatura: PINTEROVIĆ, 1965., 44, T III sl. 16 S. F. 322. Prsten s gemom 1. stoljeće Osijek željezo, karneol v. gema 1,7 x 1,4 cm Muzej Slavonije Osijek AA-1378 literatura: MAIXNER, 1981., 33, 35; PINTEROVIĆ, 1965., 33, T I sl. 1; PINTEROVIĆ, 1978., 122, T LXVI sl. 2; ŠIMIĆ i FILIPOVIĆ, 1997., 73 M. K.</p>	<p>323. Gema/Intaglio antika Vinkovci kalcedon - karneol d. 1,28 cm, s. 1,06 cm, deb. 0,37 cm Zbirka I. Vinkova neobjavljeno H. V. 324. Gema 1. stoljeće Osijek opal 1,4 x 1,2 cm Muzej Slavonije Osijek AA-1399 literatura: PINTEROVIĆ, 1965., 34, T I sl. 3; ŠIMIĆ i FILIPOVIĆ, 1997., 72 M. K.</p>
--	---	---	---

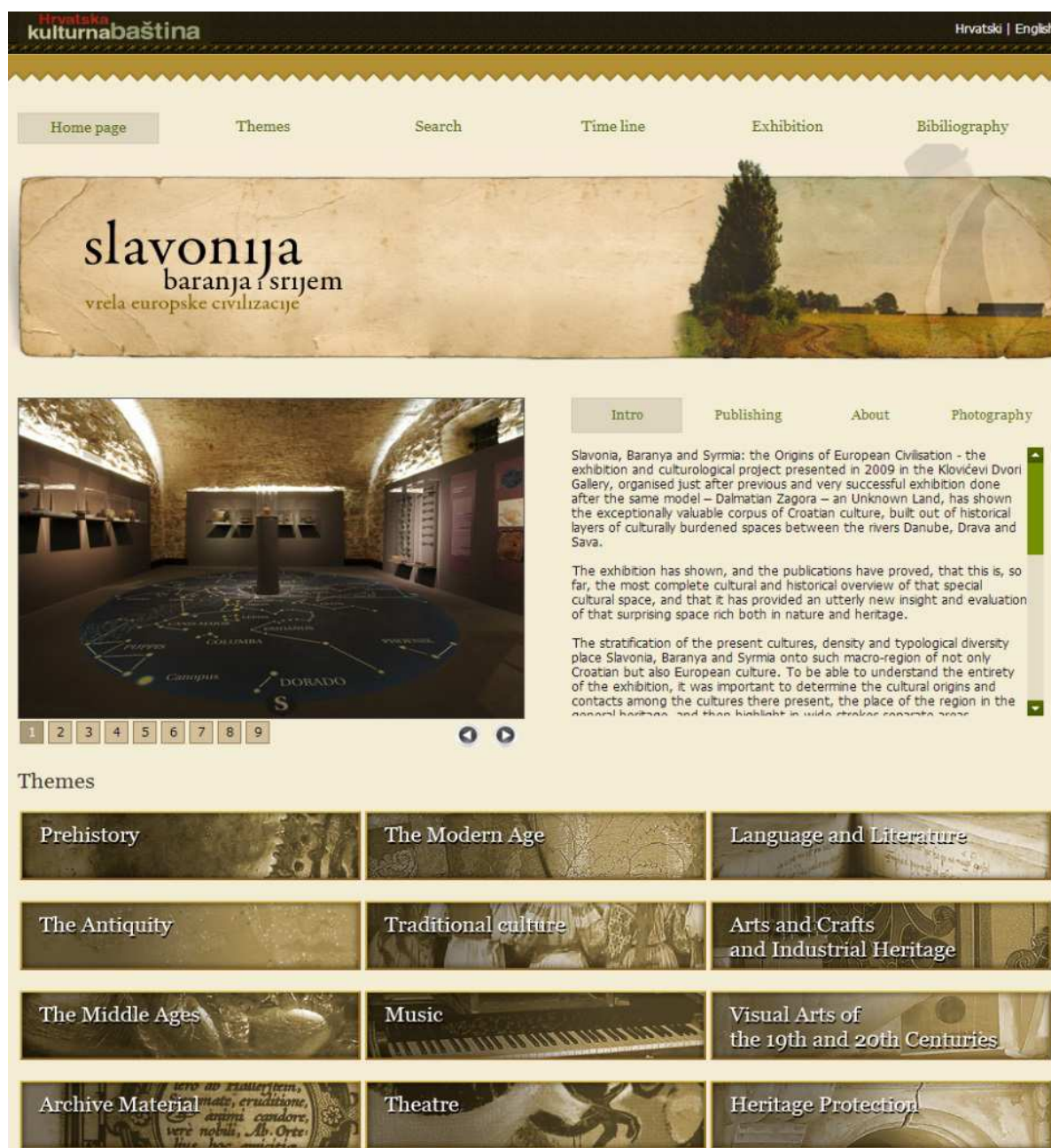
Slika 11. Primjer iz tiskanog kataloga – sadržaj popisa kataloških jedinica

Tiskani katalog izložbe realiziran je, dakle, kronološkim redoslijedom 12 osnovnih cjelina koje obuhvaća izložba. Cjeline sadrže pripadajuće podcjeline druge i treće razine, te osnovni kataloški opis jedinice i fotografiju. Na taj način, čitatelju kataloga dan je detaljan i iscrpan uvid u oko 2 000 kataloških jedinica koje su izvorno prikazane i na samoj izložbi. S obzirom na to, tiskani katalog možemo nazvati i svojevrsnim produžetkom i ovjekovječiteljem ovoga velikoga kulturološkoga projekta.

Praćenje sadržaja kataloga ostvaruje se potpuno linearno – listanjem stranica i pregledavanjem kataloških jedinica, njihovih opisa i fotografija, te čitanjem kratkih kontekstualnih opisa cjelina i podcjelina. Edukacija, ili bilo koji drugi aspekt koji tiskani katalog omogućava, teče jednosmjerno – od same publikacije (pa time i izložbe) prema korisniku.

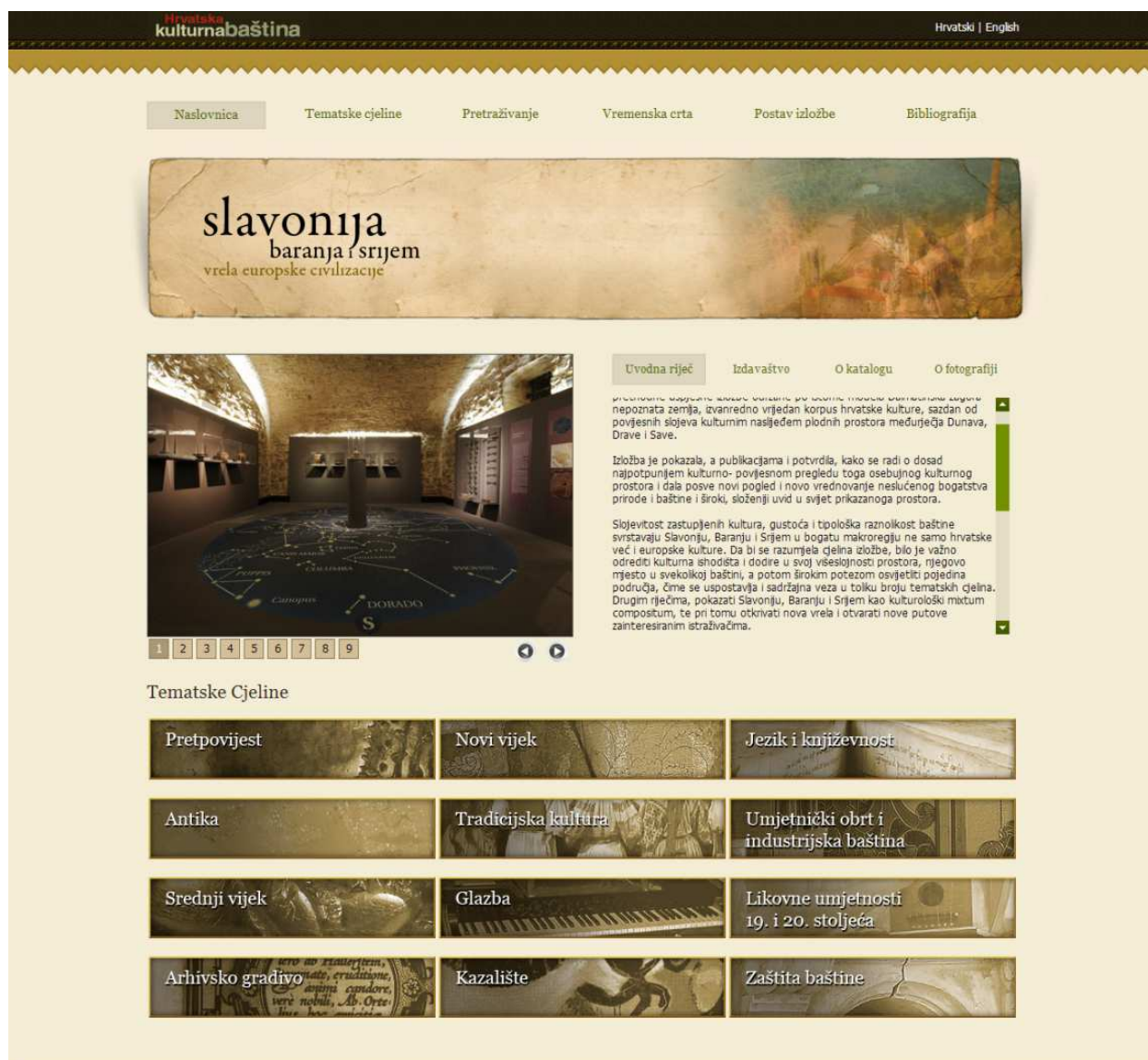
S druge strane, imamo virtualnu interaktivnu inačicu tiskanog kataloga dostupnu na: <http://www.bastina-slavonija.info/>. Što se samoga vizualnog identiteta i strukture sadržaja tiče, virtualni katalog omogućuje korisniku višestruko korištenje sadržaja. Bitno je, također, istaknuti da je kvalitetna priprema baze podataka, a posebice hijerarhijsko strukturiranje nazivlja uz pomoć tezaurusa, temelj na kojemu je uspostavljena interaktivnost virtualnog kataloga. „Pri implementiranju dvojezičnosti dovoljno je jednokratno unijeti engleske nazive uz hrvatske termine, dok hijerarhiju nije potrebno iznova strukturirati.“⁹¹

⁹¹Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.* //Što je muzejski katalog?, 2013., str.

Slika 12. Naslovna stranica virtualnog kataloga – engleska inačica

Na glavnoj, naslovnoj stranici kataloga nalazi se kratki uvod u samu izložbu, u tiskani katalog, virtualni katalog, te osvrt na fotografska ostvarenja kataloga. No, bitno je osvrnuti se na alatnu traku na kojoj se nalazi nekoliko ponuđenih mogućnosti pretraživanja kataloga – putem tematskih cjelina, vremenske crte, kroz sam postav izložbe, a putem interaktivnog tlocrta, te pretraživanjem pojedinih predmeta.

Slika 13. Prikaz glavnog sučelja virtualnog kataloga

Kliknemo li na *Tematske cjeline*, otvorit će se 12 osnovnih jedinica, redosljed kojih prati kronološki raspored cjelina tiskanoga kataloga – od *Pretpovijesti* do *Zaštite baštine*. Klikom na svaku cjelinu prikazuju se i pripadajuće podcjeline, a odabirom potonje otvara se i podcjelina treće kategorije. Na lijevoj strani nalazi se navigacijska traka s cjelinama i podcjelinama, što korisniku omogućuje lakše snalaženje i kretanje kroz sadržaj kataloga, dok se s desne strane otvaraju birane tematske cjeline popraćene opisnim tekstovima koji korisnicima kataloga pružaju dragocjene kontekstulane podatke te reference prema drugim vrijednim izvorima, kao i u tiskanom katalogu. Pri dnu interpretativnog opisa, ponuđena je i ikona *Opširnije*, klikom na koju se korisniku omogućava opširniji uvid u željeno razdoblje. Na kraju opisa ponuđena je i korištena literatura.

Hrvatska
kulturnabaština
Hrvatski | English

Naslovnica
Tematske cjeline
Pretraživanje
Vremenska crta
Postav izložbe
Bibliografija

slavonija

baranja i srijem
vrela europske civilizacije

Pretpovijest

- Paleontologija
- Neolitik
- Eneolitik
- Brončano doba
- Željezno doba

Antika

Srednji vijek

Arhivsko gradivo

Novi vijek

Tradicijska kultura

Glazba

Kazalište

Jezik i književnost

Umjetnički obrt i industrijska baština

Likovne umjetnosti 19. i 20. stoljeća

Zaštita baštine

▼ Pretpovijest

Najstariji nalazi tragova živih bića u Slavonji sežu u drevnu prošlost, od vremena Panonskog mora za trajanja tercijara. Rijetko je koje područje u našoj domovini tako bogato ostacima izumrlih sisavaca kao što je Slavonija, odnosno široko međurječje između rijeka Save, Drave i Dunava. U razdoblju mlađeg kamenog doba, starijeg neolitika, dolazi do stvaranja prvih naselja i najstarije neolitičke kulture u jugoistočnoj Europi - starčevačke kulture. Od srednjeg neolitika pod utjecajem vinčanske na starčevački supstrat nastaje sopsotska kultura, dok u zapadnim područjima Slavonije nastaje korenovska kultura. Tijekom kasnog neolitika vinčanska se kultura iz svog matičnog područja širi negdje do područja Vukovara, a u zapadnoj Slavoniji razvija se brezovjanski tip sopsotske kulture.

Područje istočne Slavonije i Srijema, koje je pružalo povoljne uvjete za život populacija od kamenoga doba kontinuirano do današnjih dana, ima važnu ulogu u sagledavanju eneolitičkih kultura. Na ...

[Opširnije](#)

Paleontologija

Tijekom tercijarnog razdoblja, kroz 65 milijuna godina, u razvoju Zemljine kore područja sjeverne Hrvatske bila su najvećim dijelom pod morem, manjim ...

[Opširnije](#)

Paleontologija

Neolitik

Formiranje neolitika pada u najmlađe geološko razdoblje Zemljine povijesti koje obilježava ublažavanje oštire kontinentalne klime, porast oborina i vod ...

[Opširnije](#)

Starčevačka kultura

Sopsotska kultura

Eneolitik

Glavna značajka bakrenoga doba ili eneolitika (aeneus-mjeden, bakren, lithos-kamen) jest upotreba metala, i to bakra i zlata, za izradbu nakita, oružj ...

[Opširnije](#)

Vučedolska kultura

Lasinjska kultura

Badenska kultura

Brončano doba

Brončano doba (2500. - 800. god. pr. Kr.) obilježila je različitost kulturnih pojava koje su bile uvjetovane reljefnom raznolikošću i otvorenosti pros ...

[Opširnije](#)

Rano brončano doba

Srednje brončano doba

Kasno brončano doba

Željezno doba

Nastanak i razvoj željezodobnih zajednica koje su naseljavale prostore Slavonije, Baranje i Srijema definirani su njihovom pripadnošću južnom dijelu P ...

[Opširnije](#)

Starije željezno doba

Mlađe željezno doba

Slika 14. Prikaz izbornika *Tematske cjeline* virtualnog kataloga

Sve podcjeline su, također, popraćene opisnim tekstovima, a odabirom pojedine podcjeline otvaraju se i predmeti vezani uz temu, odnosno popis kataloških jedinica. Svaka jedinica je predočena i istaknuta fotografijom, a nalazi se u prozoru u kojemu je listanjem omogućen pregled svih preostalih jedinica odabrane (pod)cjeline.

Odabirom željene kataloške jedinice, klikom na pripadajuću fotografiju, otvara se opširni kataloški opis jedinice, koji osim osnovnih podataka iz tiskanoga kataloga, sadrži i proširene opise kojima se dodatno osvjetljava svaki baštinski predmet. Tako se u ovome opširnom opisu jedinice nalazi:

- naziv predmeta
- razdoblje iz kojega predmet potječe
- mjesto pronalaska
- materijal
- detaljne proporcije
- matična ustanova
- inventarni broj
- literatura
- opširni interpretativni opis predmeta

Naslovnica

Tematske cjeline

Pretraživanje

Vremenska crta

Postav izložbe

Bibliografija

slavonija

baranja i srijem

vrela europske civilizacije

Pretpovijest

Paleontologija

Neolitik

Eneolitik

Brončano doba

Željezno doba

Starije željezno doba

Mlađe željezno doba

Antika

Srednji vijek

Arhivsko gradivo

Novi vijek

Tradicijska kultura

Glazba

Kazalište

Jezik i književnost

Umjetnički obrt i industrijska baština

Likovne umjetnosti 19. i 20. stoljeća

Zaštita baštine

▶ Pretpovijest ▶ Željezno doba ▼ Starije željezno doba

Starije željezno doba

Naseља dajlske i bosutske grupe podizana su na istaknutim položajima na visokoj lesnoj obali Dunava. Dajlska se grupa rasprostirala u Baranji, sjeveroistočnoj Slavoniji te jugozapadnoj Bačkoj, dok su nalazišta bosutske grupe u najvećem broju zabilježena u Srijemu. Na grobljima dajlske grupe, kao što su Vukovar-Ljeva bara ili Dajl-Busija, pokapaju se spašeni ostaci pokojnika. O pokopima bosutske grupe zasad svjedoče pojedinačni nalazi kosturnih grobova. Jedan od najznačajnijih naseobinskih središta tog vremena bio je u Batini odakle potječu istaknuti nalazi, poput zdjelaste kacige i brojnih predmeta konjske opreme (8. st. pr. Kr.). Na osnovi najmlađih nalaza iz grobova dajlske grupe u Vukovaru i Doroslavu, kraj grupe zasad se smješta u drugu polovicu 7. st. pr. Kr., kada završava i najmlađa faza bosutske grupe, tzv. faza kanelirane keramike.

Kneževsko središte u Kaptolu u Požeškoj kotlini pruža jedinstven uvid u sliku starijeg željeznog doba u središnjoj i zapadnoj ...

Opširnije

Posuda s poklopcem (izbor iz groba 10 - Gradci). - starije željezno doba. - Kaptol-Gradci (Požega). - Arheološki muzej u Zagrebu; P-19700.

Predmeti vezani uz temu

stranica 3 od 3

prva | prethodna | slijedeća | zadnja

Pseudokernos

Pseudokernos

Pseudokernos
7. st. pr. Kr.
Kaptol – Gradci, tumul 2
keramika
vis. 31 cm, pr. manjih recipjenata 9 cm, pr. središnjeg otvora 22 cm, pr. trbuha 33 cm, pr. dna 12 cm
Gradski muzej Požega
10-406
literatura: POTREBICA, 2006., 147
H. P.

Keramička posuda u obliku lonca s izvijenim rubom koja uz središnji otvor ima još tri manja čašasta recipjenta što su preko vrata osnovne posude spojeni s osnovnim recipjentom. Rubovi manjih recipjenata trakastim se dodatcima spajaju s rubom lonca na kojem stoje. Ispod mjesta na kojem su manje posude spojene s vratom lonca, odnosno nešto iznad trbuha, oko lonca teku tri plitke kanelure. Vidljivi su tragovi grafitnog premaza površine.

Slika 15. Prikaz kataloških jedinica virtualnog kataloga

Osim pretraživanja po tematskim cjelinama, korisnicima je omogućeno i pretraživanje putem vremenske crte, koja kronološki prikazuje razdoblja sve od paleolitika do suvremenog razdoblja. Na lijevoj strani nalazi se vremenska crta, na kojoj možemo klikom odabirati pojedine cjeline. Klikom na određenu cjelinu, otvara se kataloški popis jedinica s pripadajućim fotografijama i opisom predmeta.

The screenshot displays the 'Hrvatska kulturna baština' website interface. At the top, there is a navigation bar with the following links: 'Naslovnica', 'Tematske cjeline', 'Pretraživanje', 'Vremenska crta', 'Postav izložbe', and 'Bibliografija'. Below this is a large banner for 'slavonija baranja i srijem vrela europske civilizacije' featuring an image of hands holding corn. On the left side, there is a vertical timeline of historical periods: Paleolitik, Neolitik (Starčevačka kultura, Sopotska kultura), Eneolitik (Vučedolska, Lasinjska, Bađenska, Kostolačka, Ostale kulture), Brončano doba (Kasno, Srednje, Rano), Željezno doba (Mlađe, Starije), Antika (Rana Antika, Kasna Antika), and Srednji vijek (Rani srednji vijek, Razvijeni srednji vijek, Kasni srednji vijek). The main content area shows a 'Vremenska crta' filter set to 'Lasinjska kultura', displaying a grid of six pottery items. One item, a 'Zdjela na nozi', is selected and shown in a larger view with a detailed description in Croatian, including its dimensions and provenience.

Slika 16. Primjer iz virtualnog kataloga – prikaz prema vremenskoj crti

Pri obradi M ++ Modula, navedena je posebna inačica "ispisa po sobama", tj. prema smještaju predmeta u određenim izložbenim prostorima, a kojom se može dobiti popis izložene građe po prostorijama. „Tim se istim podacima, upisanima u bazi podataka M ++ uz svaki izloženi predmet, koristi i interaktivna karta tlocrta postava izložbe na virtualnoj inačici – klikom na prostoriju vodi na predmete koji su u njoj izloženi (ili obrnuto), s naznakom tematske cjeline koja je u njoj predstavljena.“⁹² Interaktivnom navigacijom tlocrtima postava uz fotografije pojedinih izložbenih cjelina u postavu nižu se, dakle, i pripadajući izložci, čime se nudi mogućnost detaljnijeg pregleda pojedinih baštinskih predmeta.⁹³

⁹²Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M ++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.* //Što je muzejski katalog?, 2013., str.87.

⁹³ Ibid. str.93.

Slika 17. Primjer iz virtualnog kataloga – pretraživanje kataloga putem interaktivnog tlocrta

Posljednja opcija za korisničku navigaciju koju nudi virtualni katalog jest *Pretraživanje*, koje omogućuje složeno pretraživanje virtualne baze podataka, kao što se obavljaju i ostala pretraživanja baze M ++. Pretraživanje je višestruko prilagodljivo različitim potrebama korisnika, tako se recimo, može pretraživati prema autoru, naslovu, vrsti, instituciji, materijalu ili pak dataciji kataloške jedinice. Višestruka prilagodljivost korisnicima bitna je i iz komunikacijskog aspekta, pri kojemu je, dakle, potrebno zadovoljiti stručnjake, ali i najširi sloj korisnika. Na istoj dokumentaciji je potrebno temeljiti i različite oblike prezentacije podataka o predmetima, za različite tipove korisnika. Posebna pozornost, pri tome, treba biti usmjerena na razvoj mehanizama transformacije visokostrukturiranih znanstvenih informacija za njihovu primjerenu komunikaciju prema krajnjem korisniku.⁹⁴

Na samome kraju predstavljanja virtualnog kataloga, neizostavno je napomenuti da je pobrana i okupljena iscrpna bibliografija od gotovo osam stotina jedinica, što je vrijedna informacijska točka za daljnja istraživanja.

Osim toga, valja istaknuti i uspostavljanje poveznica ovoga virtualnog kataloga s portalom Hrvatska kulturna baština, što omogućuje dogradnju i umrežavanje ovoga informacijskog resursa. Izvoz metapodataka u Europeanu⁹⁵, koji je realiziran krajem 2012. god., omogućuje uspostavu poveznica i pristup virtualnom katalogu i preko sučelja tog središnjeg mrežnog mjesta europske kulture. „Važno je međunarodno rasprostiranje vlastite baštine zbog doprinosa kulturnoj raznolikosti te promociji nacionalnog, regionalnog i lokalnog kulturnog identiteta.“⁹⁶

⁹⁴ Ibid. str. 89., cit. Tomorad, M.; Zlodi, G. *Croato-Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup.*//Muzeologija. 41/42 (2004/2005), str.236.

⁹⁵<http://www.europeana.eu/>

⁹⁶Zlodi, G. i Maroević, I. *Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnog kataloga: modul muzejskog informacijskog sustava M + + za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.*//Što je muzejski katalog?, 2013., cit. Šojat-Bikić, M. *Hrvatska tradicijska baština online: stanje i mogućnosti.*//Etnološka istraživanja. 16(2011), str.123.

Home My Europeana Choose a language ▾

 Search ▾ lasinjska kultura Help

Return to search results < Previous

© Rights reserved - Free access

View item at [Ministry of Culture of the Republic of Croatia](#)

Share

Cite on Wikipedia

Translate details

Select language ▾

Powered by Microsoft® Translator

Zdjela na nozi

Title: Bowl on the leg

Description: Zdjela na visokoj trbušastoj nozi s malim recipijentom u odnosu na dimenzije noge. Donji dio plitke zdjele ima četiri jezičaste plastične aplikacije. Zdjela i noga su bez ukrasa. Keramika iznimno dobre fature, crne boje, dobrom prevlakom i kvalitetnom politurom.; A bowl on a high S-profiled leg, with a small container, in comparison with the leg size. The lower section of the bowl has four tongue-shaped plastic applications. The bowl and the leg bear no decorations. The bowl was finely crafted, black, with good coating and quality polish.; Repository/Location: Gradski muzej Požega

Creator: lasinjska kultura [cultural context]

Geographic coverage: Jakšić – polje [Place] [Production]; Jakšić – polje [Place] [Finding]

Date of creation: pretpovijest / eneolitik / lasinjska kultura; prehistory / eneolithic / lasinja culture

Type: zdjela; bowl

Format: vis. 28,5 cm, pr. otvora 23 cm, pr. trbuha 47 cm, pr. noge 18,5 cm; keramika; ceramics

Identifier: inventory number GMP-500

Source: Gradski muzej Požega

Data provider: Ministry of Culture of the Republic of Croatia

Provider: Linked Heritage

Providing country: Croatia

Search also for:

Title

- Zdjela na nozi (4)
- Bowl on the leg (1)

Who

- lasinjska kultura [cultural context] (8)

What

- zdjela (33)
- bowl (3339)
- vis. 28.5 cm, pr. otvora 23 cm, pr. trbuha 47 cm, pr. noge 18.5 cm (1)

Provider

- Ministry of Culture of the Republic of Croatia (1760)
- Linked Heritage (2003542)

Slika 18. Europeana – nova pristupna točka virtualnom katalogu *Slavonija, Baranja i Srijem*

8.1 Prednosti i nedostaci

Osim iznimne iscrpnosti tiskanoga kataloga, edukativne uloge, kvalitetnoga vizualnog dizajna te sjajnih majstorskih fotografija pokojnog Vida Barca, ipak se mora uputiti i na svojevrzne nedostatke kataloga (odnosno tiskanih publikacija u cijelosti), tj. ograničenja.

Dakle, kako veličina izložbenog prostora i neki drugi ograničavajući čimbenici određuju opseg odabira izložaka, u konačnici je broj izloženih i predstavljenih predmeta u tiskanom katalogu nešto veći od dvije tisuće jedinica. Takav je pristup okupljanja cijelog korpusa prijedloga u bazi podataka, ističu Zlodi i Maroević, dobra podloga za izradu proširenih virtualnih *online* kataloga, bez prostornih i fizičkih ograničenja.⁹⁷ Naime, zbog velikog broja predmeta i njihovih kataloških jedinica u tiskanom katalogu nije bilo moguće uključiti kategoriju opisa uz kataloške jedinice, i to zbog ograničenja što ih je određivao uvez

⁹⁷Ibid. str.79.

publikacije. Virtualni katalog, nasuprot tome, ne poznaje takva ograničenja te su kataloške jedinice obogaćene i proširenim opisima predmeta.

Virtualni katalogi (kao i navedeni katalog) omogućuju, dakle, korisniku cijeli niz tekstualnih i slikovnih podataka neograničenih brojem stranica ili reprodukcija u katalogu, koji omogućava njihovo povezivanje putem linkova na internetu⁹⁸, čime se ostvaruje svojevrsna interaktivnost kataloga, a koju korisnik može neograničeno i samonavigacijski upotrebljavati krećući se sučeljem kataloga. Također, prednost virtualnog kataloga pri formiranju uvodnih tekstova u pojedine cjeline jest lakša prilagodba teksta čitanju, a time je lakše i balansirati količinu samoga teksta, za što u tiskanom katalogu postoje ograničenja.

Već je spomenuto da je sadržaj virtualnog kataloga izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, prilagođen kako znanstvenom krugu korisnika, tako i širokom spektru publike. Također je, s druge strane, navedeno kako je korištenje tiskanog kataloga korisniku omogućeno jedino linearnim listanjem stranica i pregledavanjem sadržaja. To se zbiva, dakako, logičnim linearnim slijedom, od početka do kraja – uzimajući u obzir i činjenicu da su razdoblja i cjeline kataloga poredane kronološki. U virtualnom katalogu na internetu navigacija se događa uglavnom spiralno uz puno grananja, a pregledavanje kataloga ovisi o složenosti prikaza i izboru samog korisnika, koji odlučuje koji tip podataka mu je potreban i zanimljiv, te ga u određenom trenutku po izboru aktivira.⁹⁹

Posebnu značajku interaktivnih multimedijjskih dokumenata čini obilježje potpune interaktivnosti korisnika i sadržaja koji se teško mogu ostvariti tradicionalnim medijima, što je slučaj i u našem primjeru.

Još jedna od prednosti ovoga virtualnog kataloga jest stupanj kvalitete tekstualnih i vizualnih informacija koje se nude multimedijjskim opcijama na sučelju kataloga. Kvaliteta je to koja daleko premašuje tiskani katalog – osim navedenih opširnijih tekstualnih podataka virtualnog kataloga, korisnik dobiva i bolji uvid u fotografije izložaka, koje su iznimne kvalitete.

Mogućnosti ovoga virtualnoga interaktivnog kataloga u kombiniranju tekstualnih i slikovnih podataka, uključujući pristupe baštinskim predmetima putem vremenskih crta, interaktivnih zemljovida, popisa i strukture tematskih cjelina, uz pretraživanje cjelokupne

⁹⁸ Jurčec Kos, K. I Tomljanović, D. *Elektronička publikacija najave izložbe i prezentacija izložbe "Marija Braut – Retrospektiva"*, CD-ROM.//Informatica Museologica 32, 3-4, 2001., str. 107.

⁹⁹ Ibid. str.107-108.

baze podataka, omogućavaju da posredstvom nove tehnologije publikacija oživi i obogati se činjenicama koje ne sadržava tiskani katalog, odnosno klasična dokumentacija o izložbi. Ta kompleksnost, ulaženje u slojevite planove koji nude obilje tekstualnih i slikovnih podataka, mogućnost nadogradnje i spremanja novih jest osnovna kvaliteta novih, računalno generiranih medija.¹⁰⁰

Nasuprot jednosmjernom linearnom pregledavanju tiskanog kataloga, u kojemu je korisnik poprilično pasivan, u virtualnom katalogu nalaze se informacije koje su sutrukturirane po drugoj logici i nude pretraživanje s višestrukim mogućnostima, ovisno o afinitetima korisnika: putem tematskih cjelina, vremenskih crta, kroz sam postav izložbe, a putem interaktivnog tlocrta, te pretraživanjem pojedinih predmeta – što omogućuje sagledavanje jedne stvari na različite načine.

¹⁰⁰ Vinterhalter, J. *Suvremena umjetnost u publikacijama i na CD-ROM-ovima.*//Informatica Museologica 32, 3-4, 2001., str.27.

9. ZAKLJUČAK

Internet je, zahvaljujući svojoj otvorenosti i mogućnostima prilagodbe različitim kategorijama posjetitelja, prikladan i zanimljiv medij. Ta sposobnost prilagodbe različitim posjetiteljima izrazito je vidljiva i na primjeru virtualnog kataloga izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem*, u kojemu je posjetitelju pružena višestruka mogućnost navigacije sadržajem kataloga, te posvemašnja interaktivnost.

Muzejsko izdavaštvo zasigurno je jedna od glavnih muzeoloških djelatnosti, koja se očituje prvenstveno svojim komunikacijskim aspektom s korisnicima, te populariziranjem vlastite ustanove i djelatnosti. Sama komunikacija s korisnicima je iznimno bitan segment muzejskog djelovanja, a internet i digitalizacija svakako daju veće mogućnosti uređivanja publikacija (kataloga), olakšanu dostupnost publici, šarolike mogućnosti korištenja tih publikacija na mrežnim i multimedijским nosiocima.

Interaktivni virtualni katalog izložbe *Slavonija, Baranja i Srijem* svakako nudi višestruke prednosti pred njegovom tiskanom inačicom, čije se kvalitete i dostignuća (kako tekstualna, tako i vizualna) nipošto ne smiju zanemariti. Naime, s kataloškim popisom koji sadrži oko 2 000 predmeta, s popratnim fotografijama i kontekstualnim opisima, tiskani katalog je svakako maestralno dostignuće i oživotvorenje navedenog projekta. S druge strane, prostorna neograničenost, interaktivnost, samonavigacija korisnika, višestruki načini pretraživanja kataloga, olakšana dostupnost, iznimna kvaliteta fotografskog i tekstualnog materijala, čini virtualni katalog ove izložbe sadržajnijom i naprednijom inačicom. Na takav način, muzej svojim katalogom korisniku pruža mnogobrojnije mogućnosti – od edukativnih, preko komunikacijskih do onih zabavnih, a upravo to i jest zadaća svakoga muzeja.

Virtualni muzej jest, kako to ističe Željka Sušić, „realnost našeg digitalnog doba i omogućuje nadilaženje tradicionalnih metoda komunikacije i interakcije među posjetiteljima

(...) Potrebno je, bez straha od smrti muzeja (jer to se neće dogoditi), istraživati što nam sve virtualni muzej može donijeti, a što eventualno uzeti.“¹⁰¹

10.LITERATURA

1. Antoš, Z. *Multimedijska muzejska izdanja.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 (2001.), str. 99-104.
2. Bregovac Pisk, M. *Muzejski predmet i kataloška jedinica.*//Što je muzejski katalog?, ur. Radovanlija Mileusnić, S., Zagreb: MDC, 2013., str. 64-76.
3. Cannon-Brookes, P. *Dugoročna odgovornost muzejskih publikacija.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 (2001.), str. 6-10.
4. *Cataloging Exhibition Publications: Best Practices.* Written and compiled by the ARLIS/NA Cataloging Advisory Committee. Art Libraries Society of North America, 2008.; Izvor: <http://www.loc.gov/cds/desktop/documents/cep-bp.pdf>
5. Cukrov, T. *Online galerija – kako do uspješne implementacije.*// Informatica Museologica. 35, 1-2 (2004.), str. 24-28.
6. Dean, D. *Museum Exhibition: Theory and Practice.* London, New York: Routledge, 1996.
7. Gob, A.; Drouguet, N. *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice.* Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007.
8. ICOM/CIDOC. Radna grupa za multimediju. *Primjena multimedije u muzejima.*// Informatica Museologica. 35, 1-2 (2004.), str. 32-42.
9. Link2: *Modul za upravljanje sadržajem tematskih cjelina, virtualnih zbirki kataloga u programu M ++,* Zagreb: Link2 d.o.o

¹⁰¹ Sušić, Ž. *Virtualna radionica* www.tiflooskimuzej.org/// Informatica Museologica 35, 1-2, 2004., str.20.

10. Maroević, I. *Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 (2001.), str. 10-14.
11. Maroević, I. *Upravljanje promjenama: novi teoretski pristup muzejskoj praksi.*// Informatica Museologica. 33, 1-2 (2002.), str. 73-78.
12. Pintarić, S. *Katalog muzejskog fundusa.*// Što je muzejski katalog?, ur. Radovanlija Mileusnić, S., Zagreb: MDC, 2013., str. 96-109.
13. Radovanlija, Mileusnić, S. *Pregled tipologija, formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija: rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva.*// Informatica Museologica. 32, 3-4 (2001.), str. 14-18.
14. Radovanlija Mileusnić, S. *Što je muzejski katalog: sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.*//Što je muzejski katalog?, ur. Radovanlija Mileusnić, S., Zagreb: MDC, 2013., str. 9-42.
15. Schweibenz, W. *The Development of Virtual Museums.*// Izvor: http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/ICOM_News/2004-3/ENG/p3_2004-3.pdf
16. *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije.* Katalog izložbe, Zagreb:Ministarstvo kulture Republike Hrvatske; Galerija Klovićevi dvori, 2010.
17. Standardi i normativi za muzejsku djelatnost.// Kultura – planiranje, 7. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitak, 1989.
18. Sušić, Ž. Virtualna radionica www.tiflooskimuzej.org// Informatica museologica 35, 1-2 (2004.), str. 20-24.
19. Šimat, M. i Harlović, O. *Informatizacija mreže hrvatskih muzeja.*// Muzeologija 41/42, 2004/2005., str. 123-130.
20. Šola, T. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju,* 2003. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM.
21. Šola, T. *Marketing i muzejsko izdavaštvo.*// Informatica Museologica. 33, 1-2 (2002.), str. 61-67.

22. Šulc, B. *Vjerodostojna kulturna slika Slavonije, Baranje i Srijema*.//Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije, katalog izložbe, 2010., str. 11-13.
23. Teather, L. i Wilhelm K. *"Web Musing": Evaluating Museums on the Web from Learning Theory to Methodology*.// Museums and the Web, 1999., Izvor: <http://www.museumsandtheweb.com/mw99/papers/teather/teather.html>
24. Tomljanović, D. I Jurčec Kos, K. *Elektronička publikacija najave izložbe i prezentacija izložbe: "Marija Braut – retrospektiva"*.// Informatica Museologica 32, 3-4, 2001., str. 107-109.
25. Vinterhalter, J. *Suvremena umjetnost u publikacijama i na CD-ROM-ovima*.// Informatica Museologica 32, 3-4 (2001.), str. 27-30.
26. Zihlerl, J. *Program Galerije Rigo na Internetu: www.galerija-rigo.hr/*.//Informatica Museologica 32, 3-4 (2001.), str. 110-114.

IZVORI:

1. <http://www.bastina-slavonija.info/>
2. <http://www.kultura.hr/>
3. <http://www.europeana.eu/>

11. PRILOZI

Prilog 1. Tablice:

Tablica 1. Prikaz elemenata odnosa sadržaja kataloga i izložbe koju prati; prema Radovanlija Mileusnić S., 2013., str.28.

Prilog 2. Fotografije:

Slika 1. Definicija pojma *muzejski katalog*

Slika 2. Primjer virtualne zbirke i pripadajućih cjelina i podcjelina, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.4.

Slika 3. Izgled administratorskog sučelja za upravljanje sadržajem, tematskim cjelinama i virtualnim zbirkama, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.3.

Slika 4. Primjer iz tiskanog kataloga – tekst uz cjelinu prve razine s fotografijom postava

Slika 5. Primjer iz tiskanog kataloga – tekst uz podcjelinu, odnosno cjelinu druge razine s fotografijom postava

Slika 6. Način pojedinačnog pridruživanja zapisa predmeta iz baze podataka M ++ tematskoj cjelini, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.8.

Slika 7. Redoslijed predmeta u okviru tematske cjeline, izvor: Link2: Modul za virtualne zbirke, str.11.

Slika 8. Primjer iz tiskanog kataloga – podcjelina treće kategorije s interpretativnim opisom i kataloškim jedinicama

Slika 9. Primjer iz tiskanog kataloga – isticanje pojedinih kataloških jedinica

Slika 10. Primjer iz tiskanog kataloga – slikama se na kraju kataloških popisa daje skroman uvid u samu izložbu

Slika 11. Primjer iz tiskanog kataloga – sadržaj popisa kataloških jedinica

Slika 12. Naslovna stranica virtualnog kataloga – engleska inačica

Slika 13. Prikaz glavnog sučelja virtualnog kataloga

Slika 14. Prikaz izbornika *Tematske cjeline* virtualnog kataloga

Slika 15. Prikaz kataloških jedinica virtualnog kataloga

Slika 16. Primjer iz virtualnog kataloga – prikaz prema vremenskoj crti

Slika 17. Primjer iz virtualnog kataloga – pretraživanje kataloga putem interaktivnog tlocrta

Slika 18. Europeana – nova pristupna točka virtualnom katalogu *Slavonija, Baranja i Srijem*

